

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Kun huoli herää päiväkodissa

- Työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä

Ruponen, Sini
Vuorio, Valpuri
Örn, Katariina

2012 Otaniemi

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Otaniemi

Kun huoli herää päiväkodissa

-Työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja lasten-
suojeluilmoituksen tekemisestä

Sini Ruponen
Valpuri Vuorio
Katariina Örn
Sosiaalialan koulutusohjelma
Maaliskuu, 2012

Sini Ruponen, Valpuri Vuorio, Katariina Örn

Kun huoli herää päiväkodissa - työntekijöiden kokemuksia huolen heräämisestä ja lastensuojeluilmoituksen tekemisestä.

Vuosi 2012 Sivumäärä 48

Päivähoito on merkittävä osa monen lapsen arkea. Toisinaan päiväkodin henkilöstö voi työssään kohdata lasta koskevia huolestuttavia tilanteita. Päiväkodissa huolta herättää muutos lapsen kehityksessä, käyttäytymisessä tai olemuksessa. Päiväkodin henkilöstön tulee tarkkailla lapsessa näkyviä huolen merkkejä ja puuttua tarvittaessa; puuttuminen voi johtaa yhteydenottoon lastensuojeluun.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata päiväkodin henkilökunnan kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä sekä lastensuojeluilmoituksen teon vaiheista. Opinnäytetyön idea on lähtenyt eräästä Espoon kaupungin lastensuojelulaitoksesta. Tutkimuksen tekijät ovat itse ottaneet yhteyttä mukana olleisiin yhteistyöpäiväkoteihin.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa sisällönanalyysin avulla analysoitiin päiväkodin henkilökunnalle tehtyjä haastatteluja. Johtajat haastateltiin yksilohaastatteluina ja muu henkilökunta ryhmähaastatteluina. Haastateltavia tutkimuksessa oli yhteensä viisitoista haastattelut tehtiin viidessä eri päiväkodissa. Ryhmähaastatteluihin osallistuneet henkilöt olivat lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Haastatteluissa käytettiin apuna huolen vyöhykkeistöä. Teoreettisena perustana opinnäytetyössä on ennaltaehkäisevä lastensuojelu, huoli ja varhainen puuttuminen.

Tutkimuksessa selvisi, että työntekijöiden keskustelu on olennainen osa huoleen puuttumiseen liittyvää työtä. Huolen arviointimenetelmiä käytettiin vain harvoissa tapauksissa. Lastensuojelullinen huoli syntyi useimmiten lapsen tai vanhemman poikkeavasta käytöksestä. Lastensuojeluilmoituksen tekijäksi koettiin johtaja, jolle alaiset kävivät purkamassa huolen aiheensa. Lastensuojeluilmoitus tehtiin useimmiten suuren huolen vyöhykkeellä. Lähestulkoon jokainen tutkimukseen osallistunut kertoi lastensuojeluilmoituksen tekemisen aiheuttavan ristiriitaisia tunteita. Lastensuojeluilmoituksen teko koettiin syystä riippuen joko vaikeaksi tai helpoksi. Esimerkiksi lastensuojeluilmoituksen teko päihtyneestä lapsen hakijasta koettiin helpoksi.

Tutkimuksessa selvisi, että varhaiskasvatukselle ja lastensuojelulle toivotaan entistä tiiviimpää yhteistyötä. Tämän vuoksi olisi mielenkiintoista tutkia yhteistyön tämän hetkistä tasoa ja sen kehittämismahdollisuuksia.

Asiasanat: ennaltaehkäisevä lastensuojelu, huoli, varhainen puuttuminen, varhaiskasvatus

Sini Ruponen, Valpuri Vuorio, Katariina Örn

When concern arises in a day care centre - experiences of the arising concern and steps in notifying child protection services as described by staffs in day care centres

Year	2012	Pages	48
------	------	-------	----

Day care is a major part in the everyday life of most children. Sometimes employees in day care can face concerning situations that affect the child. Day-care center raises concerns about changes in the child's development, behavior or being. Day-care center staff should be monitoring for signs and intervene, if necessary. Intervention may lead to a notification to child protection services.

The purpose of this thesis is to describe the steps in making a notification as described by staff in day care centres and in particular the experiences of the arising concern of the need for child protection services. The idea to this thesis originates from one child protection institute in Espoo. The authors themselves have been in contact with the day-care centres that have been involved in this cooperation.

The thesis is a qualitative study. The individual and group interviews of the day-care centre staff were analysed using content analysis. The day care centre managers were interviewed in individual interviews. The other staff were interviewed using group interviews. In total there were fifteen interviewees participating in the study and the interviews were conducted at five different day-care centres. The group interviews were conducted with kindergarten teachers and children's day care nurses. The theoretical basis of the thesis lies in preventive child protection, concern and early intervention.

The study shows that discussion is an essential part of the work connected to concerns to intervene. The methods to evaluate concern were rarely used. Concern for the need of child protection arises mostly from children's or parents abnormal behaviour. The day care centre manager is seen as the main person to notify the child protection services after the employees have indicated their concerns. A notification to child protection services was made mostly in the zone of major concern. Almost everyone who participated in the study expressed that making a notification to child protection services causes contradicting feelings. The ease of making the notification depended on the cause: it felt either difficult or easy. For example, making the notification about an intoxicated parent was experienced as very easy.

The study shows that day care personnel hopes for closer cooperation between early childhood education and child protection services. Therefore it would be interesting to study the current level of cooperation and development possibilities.

Key words: Preventive child protection, concern, early intervention, early childhood education

Sisällys

1 Johdanto	7
2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu.....	8
2.1 Tarkoitus ja tavoitteet	8
2.2 Toteutus.....	8
3 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö varhaiskasvatuksessa	10
3.1 Päiväkodin rooli ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä.....	10
3.2 Päivähoidon haasteita	10
4 Lastensuojeluilmoitus.....	11
4.1 Lastensuojeluilmoitusten määrät.....	11
4.2 Lastensuojelulaki	12
5 Varhainen puuttuminen	13
5.1 Tarkoitus ja toteutus	13
5.2 Huolen puheeksiottaminen	14
6 Aikaisempia tutkimuksia.....	16
7 Tutkimuksen toteutus.....	17
7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	17
7.2 Laadullinen tutkimus ja aineiston keruu	17
7.3 Aineiston analyysi	19
8 Tutkimustulokset	20
8.1 Huolen herääminen	20
8.1.1 Keskustelukulttuuri päiväkodissa.....	20
8.1.2 Huolen herääminen ja arviointimenetelmät	20
8.1.3 Huolen vyöhykkeistö.....	22
8.2 Lastensuojeluilmoituksen teko.....	24
8.2.1 Lastensuojeluilmoituksen teon vaiheet	24
8.2.2 Lastensuojeluilmoituksen tekijä.....	25
8.2.3 Toimintakäytänteet.....	25
8.2.4 Konsultointi ja tukitoimet	26

8.2.4 Lastensuojeluilmoituksen teon kokeminen	27
8.3 Lastensuojeluilmoitusten määrät ja tekojen syyt	28
9 Pohdinta	30
9.1 Tulokset	30
9.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	31
9.3 Tutkimuksen hyödyllisyys ja jatkotutkimusaiheet	33
Lähteet	35
Liitteet	37
Liite 1. Teemahaastattelurunko	37
Liite 2. Esimerkki analyysitaulukosta	38
Liite 3. Lastensuojeluilmoitus	45
Liite 4. Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi	46
Liite 5. Huolen vyöhykkeistö	47
Liite 6. Tutkimuslupa	48

1 Johdanto

Vanhemmilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta ja hyvinvoinnista. Vanhempien lisäksi vastuuta lapsista kantavat yhteiskunnan peruspalvelut, kuten päivähoito. Päivähoito voi oikea-aikaisella toiminnallaan ehkäistä monia lasten vakavia ongelmia, kuten syrjäytymistä. (Forsberg & Linnas 2004, 218.) Lastensuojeluilmoituksen teko on yksi päivähoiton tehokkaimista toimintakeinoista puuttua huolta herättävään tilanteeseen.

Päivähoito on suuri osa monen lapsen arkea. Vuonna 2010 Suomessa oli 223 000 lasta päivähoitopiirissä, joka kattaa 1 - 6 -vuotiaista suomalaisista lapsista jopa 65 prosentin osuuden. Kymmenen viime vuoden aikana tuo prosenttiluku on pysynyt suunnilleen samana. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2011.) Suurella osalla lapsista on siis aikuisten muodostama laaja verkosto ympärillään. Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvailaan vanhempien ja henkilöstön lapseen kohdistuvaa yhteistyötä tasavertaiseksi vuorovaikutukseksi, jonka onnistuminen edellyttää sitoutumista ja toimimista lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Päiväkodin henkilöstön ja vanhempien tiedot luovat yhdessä kokonaiskuvan, joka tukee lapsen hyvinvointia. Ensisijaisesti vanhemmalla on kasvatust vastuu ja kasvatusoikeus. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17.) Toisinaan päiväkodin henkilöstö voi kuitenkin kohdata lasta koskevia huolestuttavia tilanteita, jotka saattavat johtaa yhteydenottoon lastensuojeluun.

Keskityimme opinnäytetyössämme edellä kuvaamiimme aihepiireihin. Tarkemmin tutkimme lastensuojeluilmoituksen tekoon johtaneita vaiheita päiväkodin henkilöstön kuvailemana sekä heidän kokemuksiaan lastensuojelutarpeen huolen heräämisestä. Opinnäytetyömme tarkoitus on kuvaila ja tuottaa tietoa vaikeasti käsiteltävästä asiasta sekä herättää aiheesta keskustelua. Toivomme työmme myös rohkaisevan varhaiseen puuttumiseen ja entistä systemaattisempaan huolen puheeksiottamiseen. Haluamme tuoda päiväkodin henkilöstön kokemuksia ja tunteita näkyviksi, jotta varhaiskasvatusta voitaisiin kehittää edelleen. Kiinnostuimme opinnäytetyöaiheestamme, koska olemme olleet harjoittelussa tai töissä Espoon alueen päiväkodeissa ja lastensuojelulaitoksissa. Varsinaisesti saimme aiheen yhdestä Espoon alueella toimivasta lastensuojelulaitoksesta; heitä kiinnostivat erityisesti päiväkodit lastensuojeluilmoitusten tekijöinä.

2 Ennaltaehkäisevä lastensuojelu

2.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Ennaltaehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lasten ja nuorten kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistämistä ja turvaamista sekä vanhemmuuden tukemista (Lastensuojelun käsikirja 2009). Törrösen ja Vornasen (2004, 154) mukaan ennaltaehkäisevän lastensuojelun avulla etsitään universaaleja hyvinvointia tukevia tuen ja palvelujen muotoja, jotka on suunnattu koko lapsiväestölle. Sen lisäksi kartoitetaan tietyille lapsiryhmälle tai tietyssä elämäntilanteessa oleville tarkoitettuja palveluita. Näiden palvelujen päämäärä on lasten ja nuorten syrjäytymisen sekä huono-osaisuuden ehkäisy. Lastensuojelun ennaltaehkäisevä työ on eettisesti vaativaa, koko lapsiväestön hyvinvoinnin edistämiseen pyrkivää toimintaa.

Ennaltaehkäisevän lastensuojelun yleiseksi tavoitteeksi voidaan ilmentää hyvien edellytysten antaminen lapsuuteen. Taustalla tässä ajatuksessa on käsitys oikeutetusta lapsuudesta ja mahdollisuudesta turvattuun kehitykseen, kasvuun sekä hyvinvointiin. Ehkäisevän lastensuojelutyön tavoitteena on lapsiväestön hyvinvoinnin lisääminen, jota voidaan tarkastella tarpeiden tai resurssien näkökulmasta. Tarpeiden näkökulmasta ongelmana ovat ilmenneet ihmisten erilaiset näkemykset tarpeista ja niiden taustasta. Haasteena on tarpeentyydytyksen muotojen vaihtelevuus, tarverakenteiden muuntuminen sekä hyvinvointiongelmien vaihtelevuus. Lasten hyvinvointia tarkastellessa keskeisimmin esiin nousevat kehitykseen ja kasvuun liittyvät tarpeet sekä kiintymykseen ja lapselle tärkeisiin ihmissuhteisiin liittyvät tarpeet. (Törrönen & Vornanen 2004, 162.)

Ilmiöt, jotka liittyvät hyvinvointiongelmiin, kuten huono-osaisuuteen, syrjäytymiseen sekä aineellisen huono-osaisuuden ja köyhyyden ehkäisyyn ovat usein kytköksissä ennaltaehkäisevän lastensuojelun kanssa. Työn voidaan kuitenkin luonnehtia kohdentuvan myös subjektiivisten hyvinvoinnin vajeiden ehkäisemiseen sekä hyvän ja laadukkaan elämän edellytysten turvaamiseen. Tämä näkyy pyrkimyksissä, joissa tuetaan perheen hyvinvointia sekä materiaalisin keinoin että tarjoamalla tukea vanhemmuuteen. Huono-osaisuus paljastaa ihmisen yhteiskunnallisen aseman suhteessa muihin. Lasten vanhempien päihteiden liikkakäytöllä ja mielenterveydellisillä vaikutuksilla on usein kytkös lasten vaikeuksiin lastensuojelussa. Ne johtavat lasten hoidon laiminlyönteihin sekä kaltoinkohteluun. (Törrönen & Vornanen 2004, 165, 167.)

2.2 Toteutus

Ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä toteutetaan monilla tasoilla ja siinä tarvitaan yhteistyötä. Lastensuojelulaki velvoittaa yhteistyöhön kasvuolojen kehittämisessä, palvelujen yhteistoiminnassa sekä tapauskohtaisesti kaikissa asiakkuusprosessin vaiheissa. Yksityinen ihminen

voi vaikuttaa ja ehkäistä lähellä olevan lapsen pahoinvointia omalla toiminnallaan. Hallinnon ja asiakastyön toimijat voivat vaikuttaa sekä suoraan että välillisesti lasten ja nuorten hyvinvoinnin kasvuun. (Törrönen & Vornanen 2004, 168.)

Törrönen ja Vornanen (2004, 179) kuvaavat ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön kaksijakoisuutta suojelumallin ja valtaistavan työn mallin avulla. Niiden avulla arvioidaan lapsen tarvetta lastensuojelun eri palveluihin. Suojelumalli sisältää riskien ja erilaisten puutteiden toteuttamisen. Ongelmien tunnistaminen, riskien vakavuuden arvioiminen sekä arvio intervention tarpeellisuudesta ja kiireellisyydestä kuuluvat suojelumalliin. Riskien määrittelijänä toimii aikuinen ja/tai työntekijä, joka pyrkii ratkaisemaan tilanteen. Valtaistava malli sisältää sekä riskien tunnistamisen sekä vahvuuksien löytämisen. Valtaistavat piirteet tuovat lapselle mahdollisuuden osallistua omien riskien ja vahvuuksien arviointiin. Valtaistavan työn mallia käytetään asiakastyössä arvioitaessa ja tunnistettaessa niin perheiden vahvuuksia kuin vaikeuksia.

Lastensuojelulain velvoitteita voidaan kuvata eri polkujen avulla. Ensimmäisellä polulla lapsi ei vielä ole lastensuojelun asiakas mutta hän tarvitsee jo erityistä huomiota ja tukitoimia. Tämä on ennaltaehkäisevän tuen polku. Ensimmäisen polun työntekijät ovat töissä esimerkiksi äitiys- ja lastenneuvolassa, päivähoitossa, koulussa, nuorisotoimessa, kotipalvelussa sekä sosiaalityössä. Tavoitteena on välttää lastensuojeluilmoituksen syntyminen sillä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen. Lapsen ollessa toisella eli kuntouttavalla polulla hänellä on lastensuojelulain 12§:n mukaiset asiakkuuden kriteerit ja hänen arvioidaan tarvitsevan lain mukaisia erityispalveluja. Lastensuojeluasiakkuus voi silti käynnistyä, vaikka lapsi ei olisi joutunut minkään konkreettisen tai vahingoittavan tapahtuman uhriksi. Tässä vaiheessa lapselle ja perheelle pyritään muodostamaan sopivat ja oikea-aikaiset palvelut lastensuojelun avoimuuden palveluvalikoimasta. Kuntouttavan polun tavoite on työskennellä lasta tukien niin, että vältetään huostaanotto. Kolmas polku on sijoittava polku, jolloin peruskysymys lapsen etua koskien on turvaako sijoitus lapsen peruskehityksen paremmin kuin kotiin jääminen. Sijoittavalla polulla on käytössä kuntouttavat työmuodot, joiden avulla tuetaan lasta hänen elämäntilanteessaan sekä ehkäistään tilanteiden paheneminen. (Törrönen & Vornanen 2004, 174 - 178.)

Törrönen ja Vornanen (2004, 168 - 169) mukaan ennaltaehkäisevä lastensuojelu on pääasiassa monisektorista ja moniammatillista työtä, jonka verkottuminen ja ylläpitäminen vaativat aikaa sekä yhteistyötä tukevia rakenteita ja vuoropuhelua. Työntekijän haasteina ovat paikallisella sekä kunnallisella tasolla hahmottaa oman kunnan ja seudun palvelut ja yhteistyökumppanit sekä heidän kanssaan tehtävä yhteistyö. Tietoisuus oman työn ulottuvuuksista on tärkeä lähtökohta ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön. Lasten ja nuorten kanssa työskentelevien tulisi miettiä kuinka suunniteltua ennaltaehkäisevä työ on ja kuinka suunnitellusti sitä toteutetaan.

Lastensuojelun ennaltaehkäisevä työ ilmenee kansainvälisenä, kansallisena, alueellisena sekä kunnallisena työnä. Jokaisella tasolla ennaltaehkäisevä työ näkyy toiminnalle asetettuina ta-

voitteina sekä toimintana, jota toteutetaan moniammatillisesti julkisella, yksityisellä sekä kolmannella sektorilla. Kuntien tulee huomioida lastensuojelun näkökulma kaikessa toiminnassa sekä eri palvelualueilla kuten neuvoloissa, päivähoitossa ja kouluissa. (Törrönen & Vornanen 2004, 169 - 170, 289.) Kunnat saavat itse päättää ennaltaehkäisevään lastensuojeluun käytettävien varojen määrän; lain mukaan kuntien täytyy kuitenkin järjestää ennaltaehkäisevää lastensuojelua kaikille sitä tarvitseville kuntalaisille. (Räty 2010, 35 - 36.)

3 Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö varhaiskasvatuksessa

3.1 Päiväkodin rooli ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä

Varhaiskasvatus on olennainen osa ennaltaehkäisevää lastensuojelua. Päivähoidon henkilökunnalla on merkittävä asema päivähoitossa olevien lasten arjessa. Päiväkodin henkilökunta toimii vastuullisena kasvattajana yhdessä vanhempien kanssa esimerkiksi toteuttaen ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä.

Onnismaa (1999, 18 - 19) kirjoittaa päiväkodilla olevan suuri rooli lapsen psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen kehityksen kannalta. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset näkevät lasta päivittäin arkipuuhiissa sekä havainnoivat ja arvioivat häntä jatkuvasti. Lapsen hyvinvointi ja kehitys on kuitenkin kokonaisuus, jota ei ole helppo arvioida. Huoli lapsesta voi kohdistua muuhunkin kuin siihen, huolehditako lapsesta kotioloissa tai onko perheellä ongelmia. Lapsi saattaa viettää ryhmässä vain yhden vuoden, jonka aikana työntekijän tulisi tutustua lapseen ja perheeseen ja kartoittaa mahdolliset oppimisvaikeudet ja kehityksen häiriöt, sekä ryhtyä tarvittaessa korjaaviin toimenpiteisiin.

3.2 Päivähoidon haasteita

Lohi ja Niiranen (2005, 12 - 15) kirjoittavat siitä, miten lastensuojelun ongelmat ja asiakkuudet koskettavat yhä useammin kaikkia yhteiskuntaryhmiä. Ongelmia ei voi myöskään stereotyyppioida. Silti on selvää, että lasten ja perheiden uhat ja ongelmat ovat yhä useammin monisyisiä. Esimerkiksi nykyinen työelämän epävarmuus on yksi tekijä, joka tuo paineita vanhemmille perusarjen pyörittämiseen.

Mediassa on ilmaistu huolta lasten syrjäytymisestä, pahoinvoinnista, masentuneisuudesta sekä lastensuojelun ja mielenterveyspalveluiden lisääntyneestä tarpeesta. Huolta on kiinnitetty esimerkiksi vanhemmuuden ohenemiseen ja sen myötä lasten hoidon ja kasvatuksen laiminlyöntiin. Lapsiperheet eivät ole yhtä vakaita, ja ydinperheiden määrä on laskussa. (Bardy,

Salmi & Heino 2001, 13, 24.) Nykyään tavallisen ydinperheen lisäksi tulee huomioida avoliitot, yksinhuoltajuus ja uusperheet (Helenius, Karila, Munter, Mäntynen & Siren-Tiusanen 2002, 242, 250).

Lapsen hyvinvointiin heijastuu myös esimerkiksi vanhempien tyytyväisyys parisuhteeseen, perheen taloudellinen tilanne ja työstressi (Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 55, 62). Yleisimpinä lastensuojeluasiakkuuden syinä Helsingissä on tilastoitu vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmat, perheen sisäiseen vuorovaikutukseen ja suhteisiin liittyvät haasteet, yksinhuoltajien väsymys ja uupumus sekä uutena yleistyneenä syynä perheväkivalta. (Forsberg & Linnas 2004, 221 - 222.)

Yksi perheitä monimuotoistavista tekijöistä on useita eri kulttuuritaustoja yhdistävien perheiden lisääntyminen. Suomessa maahanmuuttajien ja pakolaisten määrä on kasvanut koko ajan. Tämä näkyy päiväkotien kasvavissa monikulttuuristen ryhmien määrissä, mikä tuo oman haasteensa varhaiskasvatustyölle kulttuurierojen ja erilaisten toimintatapojen myötä. (Bardy ym. 2001, 25 - 26.) Työntekijät tarvitsisivat valmiuksia sekä lisää tuki- ja kehittämistoimenpiteitä monikulttuuritaustaisten lasten hoivaamiseen ja opettamiseen sekä perheiden kanssa toimimiseen (Lammi-Taskula ym. 2009, 174, 181).

Kehityksen viivästyminen tai tunne-elämän häiriöt voivat olla seurauksia muuttuneista kotioloista ja vaatia tarkempia selvityksiä. Nämä voivat kuitenkin olla myös persoonallisuudesta johtuvia, normaaleja kehityksen vaihteluja. (Onnismaa 1999, 20.) Päivähoidon laadulla - ylisuuret ryhmäkoot ja suuri vaihtuvuus henkilökunnan ja lasten keskuudessa - on myös vaikutus lasten hyvinvointiin ja sen myötä negatiivisten oireiden lisääntymiseen. Näitä oireita ovat muun muassa pahoinvointi ja levottomuus. Päivähoidon henkilökunnan mahdollisuudet varhain alkavan syrjäytymisen ehkäisemiseen ovat sitä huonommat mitä enemmän ryhmäkokoja kasvatetaan ja työntekijöitä vähennetään. (Bardy ym. 2001, 69, 78.)

4 Lastensuojeluilmoitus

4.1 Lastensuojeluilmoitusten määrät

Lastensuojeluilmoitusten määrät ovat nousseet viime vuosina ja siksi aihe on ajankohtainen. Lastensuojeluilmoituksia tehtiin vuonna 2010 koko maassa 88 347 ja niistä 28 660 Uudellamaalla (taulukko 1). Vuoteen 2009 verraten koko maassa tehtyjen ilmoitusten määrä kasvoi 11 prosentilla eli lähes 9000 kappaleella. Uudellamaalla lukumäärä kasvoi 2 379 kappaletta. (Lastensuojelu 2009.)

Taulukko 1. Lastensuojeluilmoitusten ja lasten lukumäärät ikäryhmittäin vuonna 2010. (Lastensuojelu 2010)

Alue/ Maakunta	0-17- vuotiaat lapset, joista tehty lasten- suojelu- ilmoitus	Eri ikäryhmien osuus suhteutettuna vastaavaan väestöön, %						Lasten- suojelu- ilmoitusten lukumäärä	Lasten- suojelu- ilmoitukset niitä lapsia kohden, joista ilmoi- tus on tehty
		0-2- vuo- tiaat, %	3-6- vuo- tiaat, %	7-12- vuotiaat, %	13-15- vuotiaat, %	16-17 - vuotiaat, %	0-17- vuotiaat, %		
Koko maa	57 766	3,3	3,8	4,5	7,8	9,6	5,3	88 347	1,5
Uusimaa	17 674	3,7	4,2	5,3	9,0	10,6	6,0	28 660	1,6

Taulukko ei kuitenkaan kerro lastensuojeluilmoitusten taustalla olevia syitä eikä syytä ilmoitusten kasvaneeseen määrään. Mielestämme onkin mielenkiintoista tutkia millaisista syistä ilmoituksia tehdään ja onko päiväkotien tekemien ilmoitusten määrä muuttunut viime vuosien aikana.

4.2 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaki määrittelee tekemään ilmoituksen lapsesta, joka voi huonosti. Lain mukaan jokainen alle 18-vuotias on lapsi. Laki määrää tekemään lastensuojeluilmoituksen (Liite 3), mikäli lapsella ilmenee hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai mikäli lapsen oma käyttäytyminen ajaa lastensuojelutarpeen selvittämiseen. Lastensuojelulta voidaan myös pyytää arvio lastensuojelutarpeesta (Liite 4). Lapsen ollessa huonosti hoidettu, hänen ollessa yksin ulkona myöhään tai lapsen itkiessä tai muuten oireillessa jatkuvasti täyttyvät kriteerit lastensuojeluilmoituksen tekemiseen. Myös lapsen oma vahingollinen käyttäytyminen voi olla perustana ilmoituksen tekemiselle. (Taskinen 2010, 49 - 50.)

Kaikki sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöt, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, Rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, holhousviranomaisen ja yleisen edunvalvojan, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, turvapaikan hakijoiden vastaanottotoimintaa, hätäkeskustoimintaa tai koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palvelussa olevat työntekijät ovat ilmoitusvelvollisia. Lisäksi opiskelijat, harjoittelijat ja vapaaehtoiset kuuluvat ilmoitusvelvollisiin. Työntekijä tekee ilmoituksen työssään tai luotta-

mustoimessaan saamien tietojen perusteella. Lastensuojeluilmoitus tehdään kunnan sosiaali- huollosta vastaavalle toimielimelle, joka on käytännössä sosiaalivirasto, lastensuojelutoimisto tai vastaava kunnan toimipaikka. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä puhelimitse, kirjallisesti, sähköpostilla tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti. Ensisijaisesti ilmoitus tulisi tehdä omalla nimellä. (Taskinen 2010, 50 - 51.)

Lastensuojelulaki kumoaa salassapitosäännöksen lastensuojeluilmoituksia tehtäessä:

"--palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle--" (Lastensuojelulaki 2007, 25 §)

5 Varhainen puuttuminen

5.1 Tarkoitus ja toteutus

Huhtanen (2007, 28) määrittelee varhaisen puuttumisen tarkoittavan ongelmien havaitsemista ja niihin ratkaisun keksimistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen ei ole lyhyt toiminnallinen tilanne, vaan se käsitetään prosessina. Prosessi alkaa pienistä havainnoista ja johtaa lopulta toimintoihin ongelman ratkaisemiseksi. Prosessin eteneminen on jokaisessa tapauksessa yksilöllistä.

Varhainen puuttuminen on toimintana ennaltaehkäisevää tai korjaavaa; päivähoito pyrkii vastaamaan molempiin tasoihin. Sen tarkoituksena on mahdollistaa toimintakyvyn edistäminen ja suojaaminen. Varhaisella puuttumisella voidaan vaikuttaa yksilön toimintakykyyn tai elinympäristön tilanteisiin. Päivähoidossa varhainen puuttuminen tarkoittaa ohjausta, opetusta, kieltämistä ja käskemistä. (Huhtanen 2004, 43, 45.)

Huhtanen (2004, 43 - 44) kuvailee varhaisen puuttumisen toteuttamista kolmella eri tasolla. Ensimmäinen taso on primaaripreventio, jonka tarkoituksena on vähentää ja ehkäistä ongelmien ilmenemistä. Sen avulla pyritään tilanteeseen, jossa ongelmatilanteita ei tule lisää. Primaaripreventio kohdistuu kaikkiin päivähoiton lapsiin. Toinen taso on sekundaarinen preventio, joka tarkoittaa aikaista interventiota. Tämä taso pyrkii vähentämään jo olemassa olevia ongelmia ja se kohdistuu lapsiin, joilla on jo jonkin verran erityisen tuen tarvetta. Erityisesti ne lapset, joilla epäillään olevan erityisen tuen tarvetta, mutta ei asiantuntijalausuntoa, ovat päivähoitossa riskilapsia, joiden ongelmiin päivähoiton tulisi puuttua mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Kolmas puuttumisen taso, tertiäärinen preventio, yrittää kuntoutuksen avulla vähentää toimintakykyyn vaikuttavien häiriöiden määrää mahdollisimman paljon. Tässä puuttumisen tasolla ovat ne lapset, joilla on asiantuntijan lausunto erityisen tuen tarpeesta.

Tehokkaimmillaan interventio on silloin kun siihen puututaan mahdollisimman aikaisin. Tärkeää on myös, että ongelmia käsitellään laajasti; mitään ongelmaa ei tulisi nostaa yli muiden. Sitä paremmin varhaisella puuttumisella voidaan vaikuttaa mitä nuorempi lapsi on kyseessä. Varhainen puuttuminen tarvitsee lapsessa ilmeneviä merkkejä toimiakseen. Useimmiten päivähoitossa merkit näkyvät lapsen kehityksessä, käyttäytymisessä tai olemuksessa. Merkkejä tulee tarkastella ja tarvittaessa niihin pitää osata puuttua. Varhaista puuttumista ei voida kuitenkaan nähdä ainoastaan lapseen kohdistuvana toimintana vaan se useimmiten pyrkii vaikuttamaan koko perheeseen. Havainnot tulee myös kohdistaa lapsen lisäksi muun muassa vanhemmuuteen ja kotiin. (Huhtanen 2004, 45 - 46, 48.)

Huhtasen (2004, 69) mukaan päivähoiton tulisi tehdä välittömästi lastensuojeluilmoitus, jos he huomaavat seuraavia asioita: lapseen kohdistuu väkivaltaa tai pahoinpitelyä, lapsen hoitoa ja kasvatusta laiminlyödään, lapsen vanhemmat käyttävät paljon päihteitä, lapsen fyysisiä tarpeita ei tyydytetä asian mukaisesti, lapsen vanhemmilla on vakavia mielenterveysongelmia tai kun lapsi oireilee. Heinämäen (2006, 82) mukaan tärkeintä on, että päivähoitossa havaittu huoli ilmaistaan lastensuojeluun, jolloin huolen arvioinnin vastuu siirtyy seuraavalle taholle. Päivähoidon henkilöstön ei siis itse tarvitse osata arvioida sitä, johtaako heidän havaitsemansa huoli lastensuojelutoimenpiteisiin.

5.2 Huolen puheeksiottaminen

Huolen puheeksiottaminen on tärkeä osa varhaista puuttumista. Varhaiskasvatuksessa tulee eteen pulmallisia asiakastilanteita, joissa huoli herää. Huoli ilmaisee yleensä sitä, että asioiden ennakoitua menevän huonoon suuntaan lapsen kannalta jos asioihin ei puututa. Huolen puheeksiottaminen voi tuntua varhaiskasvatuksen työntekijöistä vaikealta. Puheenottoa voi jarruttaa pelko esimerkiksi niin sanotusti väärän tuomion antamisesta, vanhempien närkästy misestä ja siitä seuraavista ongelmista. Varhaisessa puuttumisessa on kuitenkin tärkeää ottaa vaikeatkin asiat puheeksi jo pienen epäilyksen kohdalla. (Eriksson & Anrkil 2005, 7 - 11.)

Eriksson ja Arnkil (2005, 13, 22 - 23) kertovat, että huolen puheeksiottamisessa työntekijän on tärkeää käsitellä kokemaansa huolta. Hänen tulee jäsentää itselleen, mistä asioista lapsen tilanteessa hän on huolissaan. Tilannetta tulee pohtia siltä kannalta, mitä voi tapahtua, jos huolta ei ota puheeksi. Työyhteisössä tulisi pystyä keskustelemaan asioista niin, että pienenkin huolen voi ottaa puheeksi. Yhdessä asian läpikäyminen ja jäsentäminen helpottaa keskustelun aloittamista lapsen vanhempien tai muiden tahojen kanssa. Huolen puheeksiottamista vanhempien kanssa helpottaa myös huoleen liittyvien havaintojen kirjaaminen. Yleisesti ilmaistu huoli saattaa jäädä ymmärtämättä, mutta konkreettisten tilanteiden ottaminen esi merkeiksi auttaa havainnollistamaan todellista tilannetta.

Eriksson ja Arnkil (2005, 25 - 27) kirjoittavat myös huolen vyöhykkeistön käytöstä huolen arvioinnin menetelmänä (liite 5). Huolen vyöhykkeistöä käytetään joissakin päiväkodeissa huolen

tason kartoittamisessa. Vyöhykkeistö on työntekijän apuna jäsentämässä lasta koskevan huolen astetta, omien auttamismahdollisuuksien riittävyyttä ja mahdollisten lisävoimavarojen tarvetta. Huolen vyöhykkeistö auttaa rikkomaan eri ammattiryhmien ja hallinnonalojen kieli-
muureja ja luomaan sekä varhaista puuttumista että yhteistyötä tukevaa kieltä. Huolen vyöhykkeistö on jaettu huolettoman, pienen huolen, harmaan vyöhykkeen ja suuren huolen alueisiin. Pienen huolen vyöhyke on otollisinta aluetta ottaa huoli puheeksi, sillä silloin mahdollistuu lapsen ja vanhemman toiminnan muuttaminen ennen kuin huoli ja mahdollinen ongelma ehtii kasvaa suureksi. Huhtanen (2004, 47) taas on jakanut huolen vyöhykkeistön seitsemään eri tasoon. Ensimmäinen taso on täysin huoleton alue. Kahdessa seuraavassa tasossa havainnoitsijalla on pieni huoli. Pieneen huoleen on usein liittynyt jonkin verran ihmettelyä, mutta tässä tilanteessa työntekijä uskoo vielä omiin mahdollisuuksiinsa ratkaista tilanne. Neljäs ja viides taso ovat huolen harmaata vyöhykettä. Niissä huoli on jo kasvanut ja työntekijä ei luota enää siihen, että pystyy itse ratkaisemaan ongelman. Kuudes ja seitsemäs taso ovat suuren huolen alueella. Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen liittyvä huolen taso on useimmiten näillä vyöhykkeillä. Tällä vyöhykkeellä lapsi on akuutissa vaarassa ja lapsen tilanteeseen täytyy saada muutos; työntekijä ei pysty tekemään sitä ilman apua.

Ennakointi on tärkeä osa huolen puheeksiottamista. Ennakoinnissa työntekijä pohtii omien tekojensa ja mahdollisen puheeksioton seurauksia, jäsentäen ja selkeyttäen toimintaansa. Tietoisien ennakkoinnin avulla työntekijä löytää parhaan tavan toimia. Sen tarkoituksena ei ole tietää ja ennustaa, mitä tulee tapahtumaan, vaan auttaa työntekijää pohtimaan sitä, mikä hänen huolensa herätti. Ennakointi auttaa keskittymään keskeisiin seikkoihin ja löytämään työn kiintopisteet. (Eriksson & Arnkil 2005, 28.)

Huolen puheeksiottamisessa on tärkeää löytää ja tunnistaa asiakkaan - lapsen sekä vanhemman - positiiviset voimavarat, joiden avulla yhteistyötä saadaan kehitettyä oikeaan suuntaan. Voimavarojen löydyttyä voidaan pohtia sitä, mitä tukea työntekijä voi omalta osaltaan lapselle tarjota. Auttamistyö on tuen ja kontrollin yhdistelmä, jossa samanaikaisesti avustetaan ja vahvistetaan sekä valvotaan tuen tarvitsijaa. Huolen puheeksiottaminen merkitsee tavallisesti aluksi kontrollin painottumista. Hyvien tuki-kontrolliyhdistelmien löytäminen vaatii etukäteispohtimista siitä, miten asiakas mahdollisesti kokee kontrolloinnin - mitkä teot asiakas kokee tukena ja mitkä uhkana. Hyvä yhdistelmä saadaan yhdistelemällä työntekijöiden ja työpisteiden erilaisia tukitoimia sekä ennakoimalla puheeksiottoa ja asiakkaan asennoitumista. (Eriksson & Arnkil 2005, 31 - 33.)

Ennakkoinnin ja huolen arvioinnin avulla huoli on helpompi ottaa puheeksi. Lastensuojelulain ilmoitusvelvollisuus tuo tukea asian esiintuomiseen ja helpottaa itse ilmoituksen tekemistä. Ilmoitus ei tarkoita suoraan sitä, että lapsi otettaisiin huostaan vaan lastensuojelutyöntekijän velvollisuutta tutkia tilanne. Lapsen kannalta on tärkeää, että huoli otetaan varhaisessa vaiheessa puheeksi, vaikka se tuntuisi työntekijästä vaikealta ja mahdollisesti turhalta. Varhai-

nen puuttuminen mahdollistaa tilanteen muuttamisen sen alkutekijöissä, ja näin mahdollisen huostaanoton ennaltaehkäisyä. (Eriksson & Arnkil 2005, 35 - 38.)

6 Aikaisempia tutkimuksia

Varpu-hankkeen, eli Varhaisen puuttumisen valtakunnallinen kehittämishanke (2001-2004), tarkoituksena on edistää kaikkien lapsille, nuorille ja perheille suunnattujen palveluiden yhteistyötä (Heinämäki 2005, 96). Varpu-hanketta jatkamaan perustettiin Varpu-verkosto. Verkosto pyrkii tuomaan esille varhaisen puuttumisen eettisiä toimintaperiaatteita, kannustamaan eri tahoja toimimaan niiden mukaisesti ja edistämään laajaa yhteistyötä eri toimialojen toimijoiden kanssa. Verkoston jäsenenä toimii muun muassa sosiaali- ja terveysministeriö, opetusministeriö, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Lastensuojelun Keskusliitto ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. (Varpu-hanke.)

Verkosto pyrkii yhtenäistämään eettisten toimintaperiaatteiden avulla koko Suomeen samanlaisen varhaisen puuttumisen eettisen toimintaperustan. Sen pääajatuksena on, että varhainen puuttuminen on toimintana avointa eikä se sisällä kontrollointia tai salassa toimimista. (Varpu-hanke.)

Varhaisen puuttumisen apuvälineiksi Varpu-verkosto on luettellonut ennakoitdialogit, huolen vyöhykkeistön, huolen puheeksiottamisen, hyvien käytäntöjen dialogit sekä läheisneuvonpidon. Ennakoitdialogit ovat keino toteuttaa monien yhteistyötahojen välinen palaveri, jossa sovitaan yhteisistä toimintamenetelmistä. Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä voi kertoa omaa huolen tasoaan huolen eri vyöhykkeillä. Huolen puheeksiottaminen on menetelmä, jossa huoli otetaan puheeksi asiakasta kunnioittaen ja samalla tukea tarjoten. Hyvien käytäntöjen dialogeissa jokin tietty yhteisö kertoo toisilleen huolta lieventäviä ja poistavia käytänteitä ja näin jakaa niin sanottua hiljaista tietoa. Läheisneuvonpidossa lastensuojeluasiakkaan sekä hänen läheistensä asemaa ja voimavaroja tilanteessa pyritään vahvistamaan. (Varpu-hanke.)

Löysimme läheisesti aiheeseemme eli varhaiseen puuttumiseen ja ehkäisevään lastensuojeluun liittyvän opinnäytetyön. Sen aiheena on Varhainen puuttuminen ja ehkäisevä lastensuojelu päivähoitossa - Päivähoidon työntekijöiden ajatuksia. Opinnäytetyön on tehnyt Heidi Raunio vuonna 2008 Hyvinkään Laureassa. Tutkimus selvittää päivähoitohenkilöstön kokemuksia varhaisesta puuttumisesta omassa työssään, miten he ymmärtävät varhaisen puuttumisen ja miten varhainen puuttuminen näkyy päivähoitotyössä. Raunio haluaa työllään selvittää myös sen, miten uusi 2008 voimaantullut lastensuojelulaki nähdään päivähoitossa. Tutkimustuloksista käy ilmi, että päivähoitohenkilökäijät ymmärtävät varhaisen puuttumisen merkityk-

sen päivähoitossa ja kokevat sen osaksi päivähoidon arjen työtä. Opinnäytetyö on tehty Lapsen ja nuoren hyvä arki -hankkeessa. (Raunio 2008.)

Toinen lähellä omaa aiheitamme oleva opinnäytetyö on "Aina menee ensisijalle lapsi, se on niinku tärkein" - Lastentarhanopettajien käsityksiä lastensuojelusta päiväkodissa. Opinnäytetyön ovat tehneet Emilia Simonen ja Timo Venäläinen vuonna 2001 Vantaa-instituutin Laureassa. Tutkimuksessa selvitettiin lastentarhanopettajien käsityksiä lastensuojelusta päiväkodissa ja miten he toimivat havaitessaan lapsen kärsivän kotiolosuhteista. Simonen ja Venäläinen tutkivat myös miten päiväkodissa toimitaan lastensuojelulapsen ja -perheen kanssa ja minkälainen on yhteistyö lastensuojelutyöntekijän kanssa. (Simonen & Venäläinen 2001.)

7 Tutkimuksen toteutus

7.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tavoitteena oli tutkia miten päiväkodin henkilökunta kuvailee lastensuojeluilmoituksen tekoon liittyviä vaiheita ja minkälaisia kokemuksia heillä on lastensuojelullisen huolen heräämisestä. Keräsimme aineiston Espoon keskuksen alueen päiväkodeista. Halusimme tutkimuksemme herättävän keskustelua ja lisäävän päiväkotien tietoisuutta tutkittavasta aiheesta. Toivomme, että päiväkodit saisivat myös valmiista työstämme hyötyä omaan työhönsä.

Tutkimuskysymykset

Miten päiväkodin henkilökunta kuvailee lastensuojeluilmoitusten tekemiseen liittyviä vaiheita?

Minkälaisia kokemuksia päiväkodin henkilökunnalla on lastensuojelullisen huolen heräämisestä?

7.2 Laadullinen tutkimus ja aineiston keruu

Tekemämme tutkimus on tutkimustyyppiltään laadullinen tutkimus. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus antaa tutkijalle paljon erilaisia valinnan mahdollisuuksia. Laadullinen tutkimus ei esimerkiksi rajaa kovin tarkasti tiedonkeruutapaa tai aineiston analysointia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Laadullinen tutkimus voidaan yksinkertaistettuna ymmärtää aineiston ja sen pohjalta tehdyn analyysin kuvaukseksi (Eskola & Suoranta 1998, 13). Laadullinen tutkimus pyrkii antamaan yksityiskohtaisen ja syällisen kuvan tutkittavasta aiheesta.

Tämä tutkimustyyppi keskittyy prosessien tutkimiseen ja erityisesti niissä esiintyviin merkityksiin; millä tavoin ihmiset kokevat asioita reaali maailmassa. (Kananen 2008, 25.)

Tutkimusalueenamme olivat Espoon keskuksen alueen kunnalliset päiväkodit. Valitsimme mukaan pyydettäviä päiväkotiteja satunnaisessa järjestyksessä. Kaiken kaikkiaan olimme todella moniin päiväkoteihin yhteydessä ja meillä kesti pitkään saada mukaan tarvitsemamme määrä osallistujia. Haastattelut teimme 24.10.2011, 28.11.2011, 19.12.2011, 23.1.2012 ja 3.2.2012.

Haastattelimme yhteensä 15 työntekijää viidestä eri päiväkodista. Haastatteluihin osallistui viisi päiväkodin johtajaa, yksi erityislastentarhanopettaja, kolme lastentarhanopettajaa, yksi lähes valmis lastentarhanopettaja sekä viisi lastenhoitajaa. Johtajien työkokemus vaihteli kolmesta viikosta 26 vuoteen. Lastentarhanopettajilta työvuosia löytyi vuodesta 22 vuoteen ja lastenhoitajilta yhdestä vuodesta 14 vuoteen.

Käytimme tiedonkeruuvaiheessa yksilö- ja ryhmähaastatteluja. Yksilöhaastattelut toteutettiin päiväkotien johtajille ja ryhmähaastattelut viiden päiväkodin muulle henkilökunnalle. Ryhmähaastattelun etuna on nopea tiedonkeruu samanaikaisesti usealta ihmiseltä. Tämän haastattelumuodon onnistumiseen vaikuttaa ryhmädynamiikka ja mahdollinen valtahierarkia. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 63.) Olimme jakaneet haastateltavat yksilö- ja ryhmähaastatteluihin juuri sen takia, ettei valta-asettelua pääsisi syntymään johtajan ja hänen alaistensa välillä. Teimme viisi yksilöhaastattelua ja neljä ryhmähaastattelua. Ryhmähaastatteluissa oli paikalla kahdesta kolmeen henkilöä. Yksilöhaastattelut kestivät 16 minuutista 23 minuuttiin. Ryhmähaastatteluiden kestot vaihtelivat 15 minuutista 53 minuuttiin.

Käytimme opinnäytetyössämme tiedonkeruumenetelmänä teemahaastattelua (Liite 1). Se on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, eli se on strukturoitua haastattelua väljempi. Haastattelun aikana haastattelija voi esimerkiksi vaihtaa kysymysten järjestystä tai niiden sanamuotoa. Tärkeää on kuitenkin se, että ennalta valitut haastattelun teemat käydään lävitse. Teemahaastattelussa haastattelun tekijä tietää, että haastateltava on kokenut jonkin tilanteen ja hän osaa sen perusteella muodostaa tutkittavasta asiasta haastattelurungon eli teemat. Teemahaastattelun haastattelurungossa ei ole kuitenkaan valmiita kysymyksiä. Runko koostuu teema-alueista, joiden alle on kerätty aiheeseen liittyviä sanoja ja aihealueita haastattelijalle muistiin. Tällainen väljä kysymysten asettelu mahdollistaa monipuolisten vastaus-ten saannin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 47-48, 66 - 67.) Teemahaastattelu antaa arvoa ihmisten tulkinnoille ja heidän eri asioille antamille merkityksille. (Hirsjärvi & Hurme 2006, 47, 48.) Valitsimme teemahaastattelun juuri edellä mainitsemiemme asioiden takia. Haastatteluai-neistossa halusimme kuulla haastateltavien omia kokemuksia ja ajatuksia opinnäytetyöaiheistamme. Tarkat kysymyksen asettelut olisivat voineet ohjailta enemmän osallistujia ja tarkentavien kysymyksiä tekemättä jättäminen olisi voinut jättää keräämämme aineiston puutteelliseksi. Haastattelun tukena käytimme huolen vyöhykkeistöä.

7.3 Aineiston analyysi

Laadullisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan usein kokonaisuutena. Analyysia ei voi rakentaa vain tilastollisten erojen tai yhtäläisyyksien vertailuun, vaan kaikkien aineistoista saatujen tulosten täytyy selittyä tutkimuksessa esitetyn tulkinnan mukaisesti. Laadullisen tutkimuksen otos onkin usein niin suppea, että mitkään yksilölliset erot eivät ole tilastollisesti merkitseviä. (Alasuutari 1999, 38 - 39.)

Aineiston nauhoittaminen antaa tutkijalle varmuutta ja lisää tulosten luotettavuutta. Menetelmän käyttö antaa mahdollisuuden palata tehtyihin tutkimuksiin, tulkintojen tarkistamiseen ja niiden syventämiseen. (Kananen 2008, 79.) Nauhoitimme jokaisen haastattelun ja sen jälkeen litteroimme aineiston. Litterointi on tallenteen purkamista kirjoituksen muotoon, mikä mahdollistaa aineiston manuaalisen käsittelyn. Aineisto pyritään kirjoittamaan mahdollisimman tarkasti. Litterointia voi tehdä kolmella eri tasolla: sanatarkasti, yleiskielisesti tai propositiotason tarkkuudella. Sanatarkassa litteroinnissa kirjataan kaikki mitä nauhoituksesta on kuultavissa, yleiskielisessä litteroinnissa tekstiä muokataan kirjakielelle ja propositiotasolla kirjataan ainoastaan aineiston ydinsisältö. (Kananen 2008, 80.) Litteroimme aineiston sanatarkasti, jotta pystyimme käyttämään suoria lainauksia tutkimusraportissamme. Litteroitua aineistoa tutkimuksessamme oli 51 sivua.

Kanasen (2008, 24) mukaan analyysi ei ole laadullisen tutkimuksen viimeinen vaihe, vaan sitä tulisi työstää koko prosessin ajan; analyysia voi käyttää ohjaamaan jo tutkimusaineiston keruuta. Mietimme analyysin tekoa koko pitkällisen aineiston keruun aikana, joten meillä oli jo kattava kokonaiskuva aineistosta ennen kuin aloimme työstää varsinaista analyysitaulukkoa.

Laadullisessa tutkimuksessa aineisto on suuressa roolissa. Kvalitatiivinen päättely etenee yleensä induktiivisesti eli yksittäiset havainnot johtavat tutkimuksen tuloksiin (Kananen 2008, 25, 57). Käytimme teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa tutkimuksesta saatu tieto liitetään teoriasta saatuihin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116). Aineiston analyysi lähtee aineiston pelkistämisestä jonkin sovitun logiikan mukaisesti. Tiivistämistä ohjaavat tutkimuskysymykset ja tämän jälkeen saatu aineisto ryhmitellään uudelleen. Ryhmittelyn tuloksena aineistosta saadaan jaettua käsitteitä ja luokitteluja. Näiden avulla pyritään saamaan tiivistetty kuva aineistosta ja kirjoittamaan ne ymmärrettäviksi tutkimustuloksiksi. (Vilka 2005, 140.) Olemme analyysivaiheessa keränneet aineistoista alkuperäisilmauksia, tiettyjen teemojen mukaisesti. Tämän jälkeen pelkistimme alkuperäisilmaukset alaluokiksi, jotka sijoitimme jo aikaisemmin miettimiemme teemojen alle. Teemoista saimme yläluokat ja näin saimme aikaan analyysitaulukon (Liite 2), jota käytimme helpottamaan tulosten kirjoittamista. Tulosten kirjoittamisessa tulkitsimme saamiamme tuloksia. Tulkinta on analyysissä muodostuneiden merkitysten selkiyttämistä ja niiden pohdintaa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 229.) Olemme analysoineet yksilö - ja ryhmähaastattelut samalla tavalla.

8 Tutkimustulokset

8.1 Huolen herääminen

8.1.1 Keskustelukulttuuri päiväkodissa

Jokainen päiväkotiki kertoi, että heillä keskustellaan paljon tiimeissä. Haastateltavat kertoivat, että tiimeissä puhutaan kaikista ryhmän lapsista tasaisin väliajoin, mutta huolta herättävistä lapsista puhuttiin useasti. Tiimit keskustelivat sekä arjen työn ohessa, että viikoittain järjestettävissä tiimipalavereissa. Yhdessä voitiin myös havainnoida huolta herättävistä asioista. Osa haastateltavista kertoi saavansa paljon tukea tiimiltä. He kokivat, että on helpottavaa saada kertoa omat huolenaiheensa ja huomata, että joku muu onkin huomannut samoja asioita. Toisaalta tiimissä koettiin myös hyödylliseksi se, että sai lisää näkökulmia omaan pohdintaan.

"-- ja sit ku tiimin kanssa puhuu niin kuva niinku kokonaistuu, et jokaisella on tuoda siihen palapeliin ne omat palasensa, et mitä on nähny, koska ei pysty oleen koko päivää lapsen läsnä niin joku näkee vähän eri suunnalta sitä ja katsoo eri suunnalta jo siinä" (Haastateltava 2)

Huoli aiheutti useasti pitkällistä pohdintaa ja monesti huolta mentiin kertomaan johtajalle tiimissä pohdinnan jälkeen. Osa haastateltavista kertoi, että he käyvät usein varmistamassa havaintojaan johtajalta ja kyselemässä hänen mielipidettään huolta herättävään asiaan.

Pieni osa haastateltavista mainitsi myös koko päiväkodin kanssa käytävän keskustelua. Osa taas ehdottomasti sanoi, ettei tällaisia asioita levitellä koko talon tietoisuuteen ja jotkut olivat sitä mieltä, että tietyn tyyppiset asiat tulee olla kaikkien tiedossa.

"-- mut se ite ilmoitus ei oo välttämättä tiedossa et se on tehty....niinku joka ryhmällä, mut se ongelma saattaa olla tiedossa, että voidaanko antaa vai eikö voida, että tämmöstä saattaa esiintyä joillain perheillä että on syytä tarkkailla, että työajathan vaihtelee ja siellä voi olla ettei oo oman ryhmän aikuiset luovuttamassa lasta iltapäivällä" (Haastateltava 4)

8.1.2 Huolen herääminen ja arviointimenetelmät

Huhtanen (2004, 69) kertoo lastensuojeluun liittyvien kysymysten olevan arkaluontoisia aiheita. Havaintojen tekeminen saattaa olla hyvinkin vaikeaa ja on haasteellista puuttua perheen tilanteeseen. Henkilökunta ei halua "kytätä" vanhempien käytöstä tai sitä haisevatko he alkoholille. Tilannetta vaikeuttaa myös vanhempien tilan arviointi ja heidän valmiutensa kes-

kustella perheen tilanteesta. Päihteitä käyttävät vanhemmat "tsemppaavat" monesti jolloin ulkopuolisen arviointikyky saattaa johtaa harhaan.

Söderholm (2004, 57 - 61) kirjoittaa havaintojen näkemisen vaikeudesta, puhuttaessa esimerkiksi lapsen fyysisestä tai emotionaalisesta laiminlyönnistä. Jos lapsella ei ole näkyviä vammoja, on oireiden ja merkkien näkeminen haasteellista työntekijälle.

Aikuisen havaitessa huolen ei ole syytä kiirehtiä johtopäätöksiin vaan tilannetta voi rauhassa tarkkailla. Lasta on hyvä havainnoida eri tilanteissa ja tarkkailla muun muassa hänen vuorovaikutustaan muiden lasten, henkilökunnan sekä vanhempien kanssa. Omia havaintoja voidaan täydentää myös puhumalla vanhempien kanssa. (Huhtanen 2004, 63.)

Suurin osa haastateltavista kertoi huolen heräävän lapsen tai vanhemman käytöksestä. Syiksi mainittiin esimerkiksi lapsen puheet tai vanhemman pakoileva käytös. Osa työntekijöistä mainitsi myös lapsen ulkoisen olemuksen; hiukset harjaamatta, kova nälkä tai että lapsella ei ole asianmukaisia ulkovaatteita. Yksi haastateltavista sanoi huolen heräämisen mahdolliseksi jo siinä vaiheessa kun lapsi aloittaa päivähoitossa. Haastatteluissa todettiin myös, että pieninkin huolen puheeksi ottaminen on päiväkodin vastuulla, että täytyy olla rohkeutta tuoda asiat esille.

"Kylhän se huoli herää aika äkkiä. Ja varsinkin jos se poikkeaa tavallisesta. Ja sit lapsen puheesta kans." (Haastateltava 10)

Mikäli lapsen käytös poikkeaa normaalista, ja henkilökunnalla herää huoli, on näitä havaintoja hyvä kirjata ylös. Lyhyetkin merkinnät voivat olla merkittävä apu siinä kohdassa kun vanhempien tai yhteistyötahojen kanssa aletaan asiasta keskustella. (Huhtanen 2004, 63.)

Suuri osa haastateltavista kertoo käyttävänsä huolen arviointimenetelmänä kirjaamista ja dokumentointia. Huolta herättäviä havaintoja voidaan kirjata vaikka erilliseen vihkoon, josta voidaan tarvittaessa myöhemmin tarkistaa päivämäärät ja muut yksityiskohdat. Huolen vyöhykkeistö, keskustelu ja huolen puheeksi otto -menetelmä mainitaan myös huolen arvioinnin apuvälineinä. Pieni osa haastateltavista kertoo, ettei ole käyttänyt mitään menetelmää.

"No ei me niitä varsinaisesti taideta käyttää, kylhän nää menetelmät tietyst on tuttuja mut kyl se on semmonen et siitä yhdessä keskustellaan ja pohditaan että nyt se huolen kynns ylitty niin paljon että nyt on aihetta" (Haastateltava 7)

8.1.3 Huolen vyöhykkeistö

Huolen kasvaessa työntekijän omat toimintamahdollisuudet pienenevät. Työntekijän oma ammatillisuus on puntarissa ja pohdinta omasta pärjäämisestä on useasti mielessä. Työntekijän avuksi ja omien mahdollisuuksien arvioimiseksi on kehitetty huolen vyöhykkeistö. Sen avulla on helpompi jäsentää omaa huolta, voimavaroja ja muita käytettävissä olevia auttamistahoja. (Eriksson & Arnkil 2005, 25.) Haastattellessamme näytimme huolen vyöhykkeistön (Liite 3) osallistujille ja he saivat kertoa kokemastaan huolesta sen eri asteiden avulla.

Pienen huolen esiintyessä työntekijä havaitsee lapsessa muutoksen ja kokee omien voimavarojen vielä riittävän (Lammi-Taskula, Karvonen ym. 2009, 188). Pienen huolen haastateltavat kokivat pienenä muutoksena käytöksessä, esimerkiksi epänormaalin kiukuttelun tai väsymyksen muodossa. Osa kuvaili pientä huolta yhtäkkiä tapahtuvaksi, esimerkiksi rauhallisen lapsen äkillinen aggressiivisuus.

”Siis mä aattelen sen pienen huolen ihan siis tämmöseks normaaliks huoleks joka tulee ja menee. Siis ei tartte olla mikään lastensuojelullinen huoli.”

(Haastateltava 1)

Huolen herätessä työntekijän tulisi ottaa se mahdollisimman nopeasti vanhempien kanssa puheeksi toimien avoimesti ja rehellisesti. Näin hän ottaa vanhemmat mukaan ja pyytää heiltä apua huolen ratkaisemisessa. (Lammi-Taskula, Karvonen ym. 2009, 190.) Pienen huolen vyöhykkeellä esiintyvä huoli on usein vielä helppo ottaa vanhempien kanssa puheeksi (Arnkil & Eriksson 2009, 26). Eräs haastateltavista totesi pienen huolen olevan sellaista, että asia otetaan puheeksi vanhempien kanssa ja toimitaan yhteistyössä niin, että asiaan tulee heti muutos.

”Ja sitten se on se vanhempien kanssa keskustelu jokatapauksessa niin kun ettei mekään voida jäädä kauheen pitkäksi aikaa niin kun keräämään mitään materiaalia ilman et me niinku sanotaan myöskään sille vanhemmalle sitten niinku että.--Se on niinku sellasta yhdessä pohdintaa, kuitenkin siin pitää se tietynlainen luottamus niinkun niihin vanhempiin kuitenkin säilyttää ja esittää ne asiat niin että ne niinku johtaa jonnekin, ettei ne oo jotain kauheit syytöksiä” (Haastateltava 1)

Tuntuva huolen eli harmaan huolen vyöhykkeellä työntekijä kokee, ettei hänen oma ammatitaitonsa enää yksin riitä ja hän hakee lisäapua konsultoimalla asiantuntijoita (Lammi-Taskula, Karvonen ym. 2009, 188). Harmaalla vyöhykkeellä huoli on usein kestänyt jo jonkun aikaa ja tällöin vanhempien kanssa työskentely voi olla hankalaa (Arnkil & Eriksson 2009, 26). Harmaata huolen vyöhykettä haastateltavat kuvailivat alueeksi, mistä ei oikein tiedä missä mennään. Osa sanoo tässä vaiheessa vielä keskustelevan vanhemman kanssa tilanteesta, toi-

set kokevat lisäävun olevan jo tarpeellista. Harmaan vyöhykkeen koettiin olevan pientä huolta, kuten lapsen käytös, joka jatkuu vain eikä palaudu normaaliin.

"Se on sellasta hämärää.-- Ja että ei saa oikein kiinni, et mistä on kyse. Se huoli ei hälvene.--Tulee jotain outoa mun ja vanhempien väliin ja jotenkin mä koen, että mun pitää vähän kiristää tätä näin... Silleen jotenki ottaa vähän tiukemmin sitä yhteistyötä heihin päin. Mutta kuitenkin myös koen, että onks tää enää mun juttu." (Haastateltava 11)

Suuren huolen vyöhykkeellä tilanne on ajautunut jo niin pahaksi, että työntekijän ainut mahdollisuus on toimia ripeästi kyseisessä kriisitilanteessa (Lammi-Taskula, Karvonen ym. 2009, 188). Suuren huolen enemmistö haastateltavista kokee tilanteeksi, jossa lapsen perusturva on uhattuna. Yleisimpinä mainittiin fyysinen kuritus ja lapsessa näkyvät jäljet, vanhempien riitaisa ero tai muu perheessä tapahtunut kriisi tai lapsen konkreettiset puheet. Suuren huolen kohdalla moni haastateltava sanoo toimivansa heti ja siinä myös tehdään lastensuojeluilmoitus. Tällaisiksi tilanteiksi kuvattiin esimerkiksi päihtynyt hakija tai että lasta ei tulla olleenaan hakemaan.

"Se on semmonen, et nyt toimitaan heti ja mennään sen johtajan luo saman tien, eikä kauheesti niinku mietitä." (Haastateltava 5)

"Niin tai sit se et jos se vanhempi tulee päihtyneenä hakemaan niin se on kyllä ilmoitus saman tien, et siin mennään niinku nollasta sataan nopeellakin vauhdilla, ei siinä vaiheessa jäädä sit enää katselemaan." (Haastateltava 2)

Haastateltavat sijoittivat lastensuojeluilmoituksen teon vaiheen huolen vyöhykkeistön avulla lähes poikkeuksetta suuren huolen alueelle. Suuri huoli koettiin selvästi sellaiseksi alueeksi jolla pitää toimia. Haastatteluissa oltiin sitä mieltä, että kun asiat eivät etene vanhempien ja mahdollisten yhteistyötahojen konsultoinnin avustuksella, tulee lastensuojelu ottaa mukaan. Sen kuitenkin sanottiin olevan niin iso asia, että huolen täytyy olla hyvin suuri ja konkreettinen, jotta ilmoitus tehdään.

"Tää harmaa vyöhyke, että tässä voidaan tehdä sitä konsultaatiota tässä harmaalla. Ja suuri huoli, niin sillen se tehdään. Ja ilmaistaan vanhemmillekin että tehdään, niin ei tarvii ihmetellä." (Haastateltava 12)

"--mitä suurempi huoli niin sen nopeemmalla temmolla." (Haastateltava 8)

8.2 Lastensuojeluilmoituksen teko

8.2.1 Lastensuojeluilmoituksen teon vaiheet

Suurin osa haastateltavista kuvaili prosessin etenemisen alkavan tiimin kanssa keskustelemisellä välittömästi huolen heräämisen jälkeen. Tiimin keskustelun jälkeen yleisin toimintatapa oli olla yhteydessä johtajaan ja keskustella vanhempien kanssa heränneestä huolesta ja sen syistä. Eräs haastateltava toi esiin, että työntekijöiden sijaan vanhemmilla saattaakin herätä huoli jonka he ilmaisevat päiväkodin henkilökunnalle.

”Sitä on oikeestaan kahdenlaista. On sellasta et vanhemmat on huolissaan ja kertoo siitä huolestaan ja sitä lähetään sit yhdessä tekemää. Tai sit on sellanen tilanne et henkilökunta alkaa puhumaan mun kanssa ja me puhutaan yhdessä siitä et tässä nyt huolettaa tää tilanne. Ja me tietty puhutaan vanhempienki kanssa” (Haastateltava 8)

Eräs haastateltava kertoi, että huolta on tärkeää käydä läpi arjessa yleisellä tasolla ja ajan kanssa. Faktan kirjaaminen sekä rohkea keskustelu oli monen työntekijän mielestä tärkeää.

”Lastensuojeluilmoitus vaatii aina tiimiltä pysähtymistä, kahvikuppia, miettimistä, faktaa, mahdollisimman vähän tulkintaa -- Sit ihan kirjaamista, dokumentointia” (Haastateltava 11)

Haastatteluissa selvisi, että henkilökunnan kokiessa huolen suurena ja omien voimavarojen riittämättöminä niin lastensuojeluilmoitus tehdään. Eriksson ja Arnkil (2005, 34) kirjoittavat lastensuojeluilmoituksen teon kertomisesta etukäteen vanhemmille; heille tulee ilmaista oma huolensa ja kertoa rehellisesti ja kunnioittavasti, että lastensuojeluviranomaisilta aiotaan pyytää apua. Näin toimiessaan työntekijä säilyttää avoimen ja luottamuksellisen suhteen vanhempiin.

”Yleensä siinä menee muutama päivä että sitä nyt vähän pohditaan että onko nyt aihetta vai eikö niitä näkökulmia. Ei varmasti mikään pitkä aika mut kun yleensä niitä merkkejä siitä huolesta on ollu jonkun aikaa ja sit tulee sellanen et nyt on niinku huoli liian suuri ja sitten tota tartutaan toimeen” (Haastateltava 7)

”Ja sit se läpinäkyvyys, et sanotaan selkeesti [vanhemmille], et jos tehdään ilmoitus niin sit sanotaan.” (Haastateltava 11)

8.2.2 Lastensuojeluilmoituksen tekijä

Monesti ongelmatilanteissa toivotaan, että joku muu osaisi määritellä ongelman ja toimia sen ratkaisemiseksi. Päiväkodissa toiveet suunnataan useimmiten korkeammassa asemassa olevaan työntekijään, eli luonnollisesti johtajaan. (Eriksson & Arnkil 2005, 20.)

Kaikissa haastattelemissamme päiväkodeissa johtajalla on suuri rooli lastensuojeluilmoituksen teon vaiheessa. Johtaja teki yksiselitteisesti ilmoituksen kaikissa muissa paitsi yhdessä päiväkodissa; siellä ilmoitus tehtiin johtajan ja työntekijöiden yhteistyönä. Joku haastateltavista kertoi myös, että johtajan poissa ollessa ilmoituksen teko vastuu siirtyy varajohtajalle. Monet päiväkodit mainitsivat perusteluksi sen, että ilmoitus on hyvä tehdä johtajan nimissä, jotta työntekijöille ei tulisi ongelmia kyseessä olevien perheiden kanssa; johtaja ei ole päivittäin tekemisissä kaikkien päiväkodin vanhempien kanssa, joten hänen on helpompi ottaa nimelleen lastensuojeluilmoituksen tekeminen.

”Minä (johtaja) teen aina sen ilmoituksen sen takia että se on...kun se on vanhemmille aina kuitenkin kova paikka ni se on parempi et se paine kohdistuu minuun kun niihin ihmisiin jotka on joka päivä lapsen kanssa. ” (Haastateltava 8)

Monet haastateltavat kertoivat myös, että johtaja tekee lopullisen päätöksen ilmoituksen tekemisestä ja hän kantaa lopullisen vastuun siitä. Haastateltavat näkivät, että johtajan nimissä tehty ilmoitus nähdään ulkoapäin päiväkodin tekemäksi, eikä se leimaa ketään yksittäistä henkilöä sen tekijäksi. Yksi haastateltavista kertoi myös, että työntekijät voivat vaatia johtajaa tekemään ilmoituksen, jotta heillä turvataan rauha ja aikaa tehdä omaa perustyötään.

8.2.3 Toimintakäytänteet

Stakesin lasten, nuorten ja perheiden kanssa työskenteleville toteutettu hyvien käytäntöjen dialogi paljastaa kuinka tärkeää kriisityöstä on keskustella. Vaikka työntekijöiden saatavilla olisi hyväkin kriisisuunnitelma, niin se ei välttämättä takaa palvelevaa työskentelytapaa kriisin syntyessä. Eri menetelmistä ja toimintatavoista on työntekijöiden mukaan puhuttava säännöllisesti. Tärkeiden yhteystietojen tulee olla etukäteen informoidussa paikassa jotta ne ovat nopeasti löydettävissä kun niitä tarvitaan. (Lammi-Taskula, Karvonen ym. 2009, 194.)

”kyllä meillä varmaan on tai oletan että kyllä ne kirjalliset ohjeet on siellä kansiossa, mutta ei siinä vaiheessa kyllä käydä niitä ohjeita sieltä lukemassa” (Haastateltava 6)

Monet haastateltavista mainitsivat lastensuojelun toimintakäytänteiden löytyvän päiväkodin käsikirjasta tai muusta päiväkodin kirjallisesta ohjeistuksesta, kuten turvallisuus-kansiosta. Kaupungin ohjeita kerrottiin myös hyödynnettävän useimmiten sähköisesti silloin kun tarvetta esiintyy. Yksi haastateltavista mainitsi myös lastensuojelulain, jota he käyttävät ohjeistukseen. Lähes kaikki tiesivät ohjeiden olemassaolosta, mutta vain pieni osa oli niitä tarvinnut tai edes niihin tutustunut. Eräs kertoi, että lastensuojeluilmoituksen teon yhteydessä tulee kerrattua ohjeita ja selailtua kansioita, mutta muuten ohjeet eivät aktiivisessa käytössä ole.

”Ei oo semmosessa aktiivisessa käytössä, et niitä joka päivä tartteis tai edes joka vuosi, et sit ku se osuu kohdalle niin sä joudut niinku sit päivittää.”

(Haastateltava 1)

8.2.4 Konsultointi ja tukitoimet

Ensimmäisenä huolen huomaavat lapsen oman ryhmän henkilökunta. He tekevät havaintonsa ja huolen jatkuessa ottavat usein yhteyttä päivähoidon asiantuntijoihin, esimerkiksi kiertävään erityislastentarhanopettajaan. Näin havaintojentekovastuu siirtyy asiantuntijataholle. Päiväkodissa oma työyhteisö koetaan moniammatillisena työryhmänä jonka yhteinen vastuu on havaintojen tekeminen ja niiden perusteella jatkotoimenpiteiden laatiminen. (Huhtanen 2004, 70.)

Selvitimme haastatteluissa minkälaisia tukitoimia päiväkodit käyttävät tai ketä he konsultoivat huolen herätessä. Kahtena suurimpana yhteistyötahona mainittiin erityislastentarhanopettaja sekä perheneuvola. Perheneuvolaan henkilökunta ohjaa myös vanhempia ottamaan yhteyttä tilanteen niin vaatiessa.

Moni päiväkotitoiminta ottaa tarvittaessa yhteyttä lastensuojelun sosiaalityöntekijään ja hakee sitä kautta tukea sekä neuvoja jatkoa varten.

”Et musta tuntuu et sielt löytyy myös aika paljon apua. Et silleen yksin ei ihan kannata pätkäillä, et mitä tää ny tarkoittaa. Et voi vähän niinku peilata niitä ajatuksia ja sit sopii et katotaan, ja tietysti se, että minkä kokosesta huolesta on kyse.” (Haastateltava 11)

Kaikki päiväkodit tekevät neuvolan kanssa jatkuvaa yhteistyötä. Muita haastatteluissa mainittuja terveydenhuollon tahoja olivat psykologi, lastensairaala, toiminta- ja puheterapia. Sosiaalihuollon tahoiksi kerrottiin sosiaali- ja kriisipäivystys, lastenvalvoja sekä sosiaaliohjaajat.

8.2.4 Lastensuojeluilmoituksen teon kokeminen

Suomessa on tehty yleinen mielipidetutkimus jonka mukaan kynnys lastensuojeluilmoituksen tekoon on suuri. Tämä johtuu osaksi siitä, että vanhemmilla on mahdollisuus saada tietää ilmoituksen tekijä, mikäli hän on tehnyt sen virantoimituksessa. (Huhtanen 2004, 68.) Lastensuojeluilmoituksen teko pohdituttaa ja joskus on mietitty johtaako se suoraan lapsen huostaanottoon. Ilmoituksen saatetaan ajatella olevan myös täysin turha. Näin ei kuitenkaan ole, vaan sen myötä lastensuojeluviranomaiset vain tutkivat tilanteen. Tarvittaessa perheelle tarjotaan tukitoimia jotka toimivat sitä tehokkaammin mitä varhaisemmassa vaiheessa ne on otettu käyttöön. (Eriksson & Arnkil 2005, 33.)

Selvitimme tutkimuksen kohteena olleelta henkilökunnalta millaisena he kokevat lastensuojeluilmoituksen teon. Monelle ilmoituksen tekeminen aiheuttaa ristiriitaisia tunteita. He tietävät velvollisuudekseen puuttua tilanteeseen, kun lapsen etu on uhattuna, mutta silti on vaikeaa sekaantua perheen asioihin. Eräs haastatteluun osallistunut kiteytti, että ilmoituksen tekeminen tulisi omaksua toimintatapana ja kertoa vanhemmille, että sen tarkoituksena on auttaa.

"Siis onhan se hirveen semmonen, siis onhan se itse asiassa aika rankka juttu kun siinä mennään sen perheen semmoseen yksityisyyteen ja siihen vanhemmuuteen jotenkin tietyllä tavalla" (Haastateltava 11)

"Siihen liittyy hirveen paljon sellasia tunteita, mitkä tähän työhön muutenkin tietenkin kuuluu, mut et semmosia ja tulee aina se et teenks mä nyt oikein ja mitä jos sen lapsen tilanne huononeekin tästä, et mitä jos ne vanhemmat vielä siellä kotona rupee sitten enemmän sitä.." (Haastateltava 5)

Haastatteluissa kävi ilmi useampaan kertaan, että itse ilmoituksen teko koetaan helppona mutta henkisesti rankkana. Moni sanoi sen olevan heille kuuluva velvollisuus vaikka se ei olekaan helppoa.

"No siis mä vaan koen et se on ammatillisesti pakko. Eihän se kivaa oo, tosi tylsää se on" (Haastateltava 7)

"Et ei sitä luuria pelkää siinä vaihees kun sitä soittaa." (Haastateltava 14)

Erityisen helppoa lastensuojeluilmoituksen teon todettiin olevan siinä tilanteessa kun lasta tulee hakemaan päihtynyt henkilö.

"No tota jos se on ihan selvä tällänen päihtyneiden aineiden väärinkäyttö niin siinhän ei oo kynnystä ollenkaan, sehän tehään välittömästi--" (Haastateltava 4)

Muutama haastateltava toi esiin tarpeen varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyölle. Kun lastensuojelumaailma on vieras, on ilmoituskin vaikeampi tehdä. Kävi ilmi, että rohkeutta tilanteisiin puuttumiseen tarvittaisiin vielä lisää.

”Kyl sitä, jos ei oo niin sanotusti tullu sinuiks sen asian kanssa, sen lastensuojeluilmoituksen kanssa, ja se että on itsellä jotain ajatuksia, jotain ennakkoluuloja, niin kylhän se estää sen tekemisen. Tai estää... Tai jarruttaa sen ilmoituksen tekemistä.” (Haastateltava 14)

”Pitäis vaan olla rohkeempia.” (Haastateltava 14)

8.3 Lastensuojeluilmoitusten määrät ja tekojen syyt

Huhtanen (2004, 68) kirjoittaa, että päivähoitossa on havaittu lastensuojelutarpeen lisääntyminen. Moni haastattelemastamme työntekijöistä sanoi lastensuojeluilmoitusten määrän olevan kokonaisuudessaan hyvin vähäinen. Haastateltavien työkokemus kyseisissä päiväkodeissa vaihteli muutamasta viikosta 26 vuoteen ja tänä aikana he mainitsivat ilmoituksia tehdyksi yhdestä neljään kappaletta. Osa totesi määrän kuitenkin olevan kasvussa, esimerkiksi yksi haastatelluista kertoi huolta herättäviä perheitä olevan nykyään enemmän.

”Se vaihtelee vähän vuosittain. tällä alueella yleensäkin mä oon tehny aika vähän” (Haastateltava 4)

”-- kyl nyt niinku huomaa, että nyt niitä enemmän tulee.” (Haastateltava 14)

Vanhempien alkoholin väärinkäyttö on huolestuttavaa ja se vaikuttaa negatiivisesti lapsen arkeen. Se voi johtaa lapsen puutteelliseen huolenpitoon sekä laiminlyöntiin. (Lammi-Taskula, Karvonen ym. 2009, 104.) Yleisimmäksi lastensuojeluilmoituksen teon syyksi haastateltavat mainitsivat päihteiden vaikutuksen alaisena olevan hakijan. Päihteisiin lueteltiin alkoholi, huumeet sekä lääkkeet.

”Se on sitten jonkun päihtyneiden aineiden väärinkäyttö suurin osa, että näkee että henkilölle ei voi antaa ja tulee epäilyksi että miten siellä kotonakaan pärjätään ja menee” (Haastateltava 4)

Toisiksi yleisemmäksi syyksi ilmeni lapsen puutteellinen hoito johon lukeutuu muun muassa vaatetus, puhtaus sekä ravinto. Onnismaa (1999, 18) kirjoittaaakin lapsen pahoinvoinnin näkyvän päivähoitossa muun muassa seuraavasti: lapsi on hoitamaton, etenkin maanantaisin nälkäinen ja levoton, hänen käyttäytymisensä poikkeaa normaalista ja lapsi saatetaan unohtaa hakea päivän päätteeksi.

Lapsi voi elää ympäristössä, jossa aikuiset eivät huomaa, ymmärrä tai puolusta perustarpeita. Lapsi jää ilman hoivaa ja joutuu suoriutumaan ilman aikuista tilanteista, kuten ruokailu, joista hän ei voi selviytyä oman tietonsa ja taitonsa avulla. (Söderholm 2004, 61.)

"Huoli lapsen turvallisuudesta, lapsen hyvinvoinnista, perustarpeiden tyydyttämisestä" (Haastateltava 7)

Lastensuojeluilmoituksen tekoon saattaa johtaa lapsen heitteillejätö, jolloin lasta ei haeta päiväkodista tai hän viettää paljon aikaa yksin kotona. Myös lapsen poikkeuksellinen käytös tai puheet herättävät päiväkodin henkilökunnan huolen ja ajavat mahdollisesti ilmoituksen tekoon.

Haastatteluissa mainittiin syiksi myös avioerotilanteet, väkivalta, kulttuurierot, lapsen terveydentilan laiminlyönti, puutteellinen kasvatus, kotiolot sekä puutteellinen arjenhallinta.

"Voihan se olla et lastensuojeluilmoitus joudutaan tekee ihan jo siitä, et vanhemmilla on niin riitanen avioero. Et siihen sotketaan koko ajan päivähoitoa siihen hommaan." (Haastateltava 4)

"-- ja sit on se et lasta ei viedä tutkimuksiin vaik on ihan selkeitä kehityshäiriöitä, viivästymiä, mitkä vaikeuttaa sitten oppimista ja kaikkee muuta" (Haastateltava 5)

Kysellessämme esimerkkejä tai tyypillisiä tapauksia, oli vastausten kirjo hyvin laaja. Moni haastatelluista työntekijöistä mainitsi perheen niin sanotun pakoilun, vaikka avuntarve olisi ollut suuri jo pidemmän aikaa. Eräs kuvaili perheillä olevan yleensä monta ongelmaa, ihan jo arjen hallinnasta alkaen. Perhe saattaa vaikuttaa normaalilta ulospäin, mutta kuitenkin vähän välittelee tietynlaisia tilanteita.

"-- jostain syystä ne ei hyväksyny minkäänlaista tukea tälle lapselle, joka tarvitsi, sillä oli hyvin suuret tuen tarpeet ja sit mejän oli loppujen lopuks pakko tehdä se lastensuojeluilmoitus--" (Haastateltava 7)

Todettiin, että useimmiten ongelma on vanhemmassa, ja lapsi jää itse asiassa hieman sivuasiaksi. Vanhemmalla saattaa olla esimerkiksi psykiatrinen sairaus, avioero on hyvin riitaisa tai taloudellinen elintaso on sellainen, ettei normaaliarjessa pärjääminen ole itsestäänselvyys.

"-- että siis kuitenkin aika kipeitäkin äitejä saattaa olla." (Haastateltava 11)

Haastatteluissa todettiin, että minkälainen tahansa tapaus on luonteeltaan, täytyy sitä käsitellä hyvin hienovaraisesti. Koko prosessi on hyvin haavoittuvainen, eikä voi sanoa vääriä sanoja väärässä paikassa. Yksi haastateltavista kuvaili erästä positiivista tapausta, kun lasten-

suojeluilmoituksen teon jälkeen vanhempi tuli itse keskustelemaan asioista, ja sitä kautta saatiin muutos aikaiseksi. Haastatteluissa puhuttiin myös siitä, kuinka koskettavia tapaukset yleensä ovat, sillä lapset tulevat päiväkotihenkilökunnalle hyvin tärkeiksi.

"-- ettei voi vaan niinku isoilla kengillä kävellä, että siellä pitää villasukilla kävellä siellä maastossa." (Haastateltava 11)

"He niinku oppi siitä. Saivat ryhtiliikkeen. Kaikki on ihmisiä." (Haastateltava 12)

9 Pohdinta

9.1 Tulokset

Tarkoituksenamme oli selvittää päiväkodin henkilökunnan kokemuksia lastensuojelullisen huolen heräämisestä ja lastensuojelun tekoon johtaneista vaiheista. Haastatteluihin osallistui johtajia, lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia, joten saimme tietoa kaikista mahdollisista päiväkodin näkökulmista. Saimme pääpiirteittäin hyvää ja arvokasta tietoa tutkittavasta aiheesta. Huomasimme kuitenkin, että jostain teema-alueista olisimme halunneet syvällisempää tietoa. Haastatteluihin oli valikoitunut haastateltavia satunnaisesti eikä kokemuksen perusteella ja jälkikäteen tajusimme, että meidän olisi pitänyt toivoa haastatteluihin osallistuvan mahdollisimman kokeneita henkilöitä.

Tutkimusmateriaali oli mielestämme hieman suppea, emmekä saaneet tavoittelemaamme tietomäärää. Yllätyimme miten vähän kokeneetkin työntekijät loppujen lopuksi kertoivat omista kokemuksistaan ja tuntemuksistaan. Mietimme, että oliko tutkimusaiheemme liian vaikea käsitellä. Työntekijät eivät ehkä uskaltaneet puhua näin arkaluonteisesta aiheesta kovin vapautuneesti. Oma kokemattomuutemme saattoi myös vaikuttaa haastattelutilanteen tunnelmaan. Osa haastatteluista tuntui luontevalta keskustelulta, kun taas toisista haastatteluista puuttui sujuva vuoropuhelu.

Käytimme materiaalin keruussa teemahaastattelua. Mietimme, että olisimmeko voineet käyttää jotakin toista tiedonkeruumenetelmää. Esimerkiksi nimettömän lomakekyselyn täyttämisen olisi voinut olla helpompaa monille osallistujille ja se olisi voinut mahdollistaa myös laajemman tiedonkeruun. Emme kuitenkaan halunneet tehdä lomakekyselyä, koska epäilimme vastausprosentin jäävän pieneksi. Pohdimme muitakin tiedonkeruumenetelmiä, mutta kyseenalaistimme niiden toimivuuden tutkimassamme aiheessa. Tulimme siihen tulokseen, että käyttämämme menetelmä oli tässä tutkimuksessa tehokkain.

Tutkimuksessamme selvisi, että päiväkodin työntekijöiden keskustelu on yksi olennaisimmista osista huoleen puuttumiseen liittyvää työtä. Työntekijät hakevat tukea havainnoilleen erityisesti tiimin muilta jäseniltä. Pohdimme, että jääkö huoli liian usein vain tiimin tietoisuuteen ja pitäisikö huoli kertoa rohkeammin johtajalle. Tulostemme mukaan johtaja on lähes poikkeuksetta lastensuojeluilmoituksen tekijä, joten mietimmekin, jääkö lastensuojeluilmoituksia tekemättä, kun tietoa huolesta ei kerrota eteenpäin.

Huolen arviointiin on kehitetty erilaisia apuvälineitä, kuten huolen vyöhykkeistö (Liite 5). Osa haastateltavista kertoi, että heillä on apuvälineitä päiväkodissa, mutta saimme käsityksen, että ne jäävät usein käyttämättä.

Päiväkodissa lastensuojelullinen huoli syntyi useimmiten lapsen tai vanhemman poikkeuksellisesta käytöksestä. Yleisimmät huolen syyt, kuten vanhempien päihteidenkäyttö ja lapsen hoitamattomuus, eivät tutkimustuloksina yllättäneet meitä.

Yleisesti lastensuojeluilmoituksen teko koettiin henkisesti rankaksi, mutta jossain selkeissä tapauksissa sen tekeminen oli kuitenkin helppoa. Tutkimuksessamme selvisi, että kynnys lastensuojeluilmoituksen tekoon on korkea ja pohdimme jääkö lastensuojeluilmoitus sen vuoksi joskus tekemättä. Lastensuojelutyö tuntui olevan melko vieras varhaiskasvatushenkilöstölle ja monet haastateltavat kertoivat halustaan tiivimpään yhteistyöhön. Uskoisimme, että systemaattisempi yhteistyö voisi auttaa päiväkoteja puuttumaan huolta herättäviin tilanteisiin rohkeammin ja varhaisemmassa vaiheessa.

Tavoitteenamme ollutta keskustelun herättämistä päiväkotiyhteisössä ja tutkittavasta aiheesta tiedon lisääntymistä emme pysty arvioimaan tässä vaiheessa. Tavoitteiden onnistuminen on päiväkodin oman aktiivisuuden ja mielenkiinnon varassa. Edesautamme tavoitteen onnistumista jakamalla opinnäytetyön yhteistyöpäiväkoteihin ja kannustamalla heitä tutustumaan tekemääme työhön ja keskustelemaan sen herättämistä tuntemuksista.

9.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Olemme noudattaneet opinnäytetyötämme tehtäessä Laurea-ammattikorkeakoulun eettisiä ohjeita. Opinnäytetyöprosessissa tulee erityisesti huomioida rehelliset toimintatavat, huolellisuus ja tarkkuus aineiston keräämisessä, käsittelyssä, tallentamisessa ja esittämisessä, eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja arviointimenetelmät, edellisten tutkimusten huomiointi ja vaadittavien tutkimuslupien hankinta. (Laurea-ammattikorkeakoulu.) Toimimme koko tutkimuksen ajan rehellisesti; kerroimme päiväkodeille tutkimuksen olevan vapaaehtoista ja annoimme heille mahdollisuuden kieltäytyä osallistumisesta. Kerroimme lisätietoja niitä halualle ja annoimme yhteystietomme, jotta meidät tavoittaisi mahdollisimman helposti. Olem-

me litteroineet aineiston tarkasti ja olemme käyttäneet aineistoa sitä vääristelemättä. Mukana olleet päiväkodit pysyvät vain meidän tiedossamme ja käsittelimme saamamme aineiston nimettömänä. Tutkimuksen loputtua hävitämme keräämämme aineiston. Olemme saaneet tutkimusluvan Espoon kaupungin varhaiskasvatusyksiköstä 13.10.2011 (Liite 6).

Avoimuus on tärkeä osa tutkimuksen sujumista (Laurea-ammattikorkeakoulu). Olemme pyrkineet toimimaan hyvin avoimesti tutkimukseen osallistuvien tahojen kanssa, salaamatta mitään työmme vaiheita. Teimme haastattelemillemme henkilöille selväksi, mistä opinnäytetyössämme on kysymys, mitkä ovat haastatteluiden tavoitteet ja mihin aineistoa käytämme. Toimme ilmi tutkimuksen hyödyt ja haitat haastateltaville. Päiväkodeille lupasimme toimittaa valmiin opinnäytetyömme sähköisesti.

Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, eikä osallistujien identiteetti saa paljastua, elleivät he ole antaneet siihen erillistä lupaa (Laurea-ammattikorkeakoulu). Käytimme tutkimuksessamme vain sellaista aineistoa, josta ei voi tunnistaa sen lähdettä ja käsittelimme kaiken aineiston nimettömänä. Emme ole maininneet opinnäytetyössämme haastatteluun osallistuneita päiväkoteja.

Tutkimusta tehdessämme muodostimme ensin kattavan suunnitelman, johon sisältyi pitkälinen pohdinta tutkimusmenetelmistä. Perehdyttyämme aihepiireihin valitsimme teemahaastattelun aineiston keruumenetelmäksemme. Aineistoa analysoidessamme huomasimme, että tarkempi kysymysten asettelu olisi ollut tarpeen. Eri haastattelijat kysyivät asioita hieman eri tavalla ja se vaikutti haastattelijoiden vastauksiin merkittävästi, tästä syystä jouduimme jättämään joitakin vastauksia täysin huomioimatta.

Luotettavuutta tutkimuksellemme toi haastatteluiden määrä. Emme tyytyneet vain muutamman henkilön näkemykseen asiasta, vaan pyrimme hankkimaan suhteellisen laajan aineiston. Luotettavuutta lisäsi myös se, että yksi tutkimusryhmästämme osallistui kaikkiin haastattelutilanteisiin, joten kaikilla mukana olleilla oli suurin piirtein samantyyppiset lähtökohdat haastatteluissa. Haastatteluissa toimimme puolueettomasti, jotta emme olisi ohjailleet tutkimukseen osallistuvien vastauksia. Haastateltaville annettiin mahdollisuus kysyä haastatteluissa tarkennuksia, mikäli he eivät ymmärtäneet mitä kysyimme. Jälkikäteen pohdimme, että luotettavuutta olisi voinut lisätä se, että olisimme antaneet haastatteluun etukäteen osallistujille ja he olisivat voineet pohtia niitä etukäteen.

9.3 Tutkimuksen hyödyllisyys ja jatkotutkimusaiheet

Toivomme, että tutkimuksesta oli hyötyä mukana olleille päiväkodeille. Aloitimme keskustelun aiheesta, josta tuskin on puhuttu liikaa. Toivottavasti työntekijät saivat tästä aloituksesta lisää rohkeutta ottaa puheeksi erilaisia huolta herättäviä tilanteita. Annamme valmiin työn päiväkotien käyttöön ja toivomme heidän lukevan sen ja löytävän siitä apuja arjen tilanteisiin. Luovutamme työmme myös varhaiskasvatusyksikköön, jossa he voivat hyödyntää sitä varhaiskasvatuksen kehittämisessä. Työmme sisältää arvokasta tietoa päiväkodin henkilöstön tarpeista ja kehitystoiveista erityisesti varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyöhön liittyen.

Jo aineiston keruun aikana keksimme mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita. Mietimme esimerkiksi miksi päiväkodeista tehdään edelleen niin vähän lastensuojeluilmoituksia, vaikka tilastot osoittavat niiden olevan kasvussa. Espoon kaupungilta saamiemme tietojen mukaan lastensuojeluilmoituksia tehdään tutkimusalueeltamme paljon. Tämän vuoksi yllätyimme, kun suurin osa mukaan pyytämistämme päiväkodeista kertoi, etteivät he ole tehneet yhtäkään lastensuojeluilmoitusta.

Haastatteluissa selvisi, että monissa päiväkodeissa olisi käytössä huolen arviointimenetelmiä, mutta niitä ei juurikaan käytetä. Tutkimusaiheena voisikin olla, miksi menetelmiä ei hyödynnetä arjen työssä.

Tutkimusaiheena voisi myös olla varhaiskasvatuksen ja lastensuojelun yhteistyön tarpeen kartoittaminen. Kartoittamisen jälkeen voisi tutkia miten tätä yhteistyötä voitaisiin parantaa. Monissa päiväkodeissa huomasimme, että yhteistyölle olisi tarvetta ja sitä toivottiin. Lastensuojelu oli monin paikoin vierasta päiväkodissa työskentelevälle henkilökunnalle ja kynnys ottaa yhteyttä lastensuojeluun oli ehkä tämän vuoksi melko korkea. Monet kertoivat haastattelun yhteydessä toivovansa muun muassa yhteisiä palavereja.

"-- niin tottakai on semmonen olo et kukas täs tulee mun apuriksi, että tietyllä lailla kyllähän sä ison palan haukkaat siinä kun sä lähdet asiaa viemään eteenpäin. sit kuitenkin jää sellanen olo tänne et oonks mä nyt varmasti ihan oikeasti oikeassa, -- ,et sä kuitenkin mietit et onks tää varmasti semmonen juttu, koska se on iso juttu ja sitten jos se lapsi otetaan pois ynnä muuta niin helposti tulee sellanen olo, että minäkö tämän nyt aiheutin, että se vietiin äidiltä tai isältä vaikka kuinka tietää että tilanne on ihan tarpeen" (Haastateltava 3)

Erikssonin ja Arnkilin (2005, 34) teoksessa sosiaalityöntekijä kertoo heidän toivovan entistä varhaisempaa tilanteeseen puuttumista yhteistyökumppaneilta. Kun ilmoitus viimein uskalle-

taan tehdä, on tilanne usein edennyt jo liian pitkälle eivätkä tukitoimet välttämättä enää riittä.

Lähteet

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. painos. Tampere: Vastapaino.

Bardy, M., Salmi, M. & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa? Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Helsinki: Stakes.

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2005. Huoli puheeksi - opas varhaisista dialogeista. Helsinki: Stakes.

Eriksson, E. & Arnkil, T. E. 2009. Taking up One's Worries – A Handbook on Early Dialogues. National Institute for Health and Welfare.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Finlex. 2007. Lastensuojelulaki. Viitattu 21.4.2011.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#P25>

Forsberg, H. & Linnas, H. 2004. Lapsi ja lastensuojelu. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivitie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 218 - 238.

Heinämäki, L. 2005 Varhaista tukea lapselle - työvälineenä kehittämisvalikko. Stakes.

Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. 2002. Pienet päivähoidossa - alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita.. 1.-2. Painos. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2006. Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. 15.-16. Painos. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen - erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoidossa. Helsinki:Oy FINN LECTURA Ab.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää - varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kananen, J. 2008. Kvali - Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kaskela, M. & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - OPAS varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.

Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos.

Lapsen ääni -kehittämisohjelma 2009.
<http://www.lapsenaani.fi/kasikirja/kaaviot/HuolenVyohykkeisto.jpg>

Laurea-ammattikorkeakoulun eettinen toimikunta. 2007. Laurea-ammattikorkeakoulun eettiset ohjeet tutkimus- ja kehittämistyötä sekä opinnäytetöitä varten.

Lohi, S. & Niiranen, V. 2005. Yksin tätä työtä ei voi tehdä. Sosiaalityöntekijöiden osaamisen tuki ja osaamisen jakaminen lastensuojelutyössä. Osaatko-kartuke -hankkeen julkaisu. Kuopio: Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos.

Onnismaa, E-L. 1999. Päiväkoti lastensuojelun tukitoimena - toiveiden tynnyri vai huolten hautomo? Helsinki: Stakes.

Raunio, H. 2008. Varhainen puuttuminen ja ehkäisevä lastensuojelu päivähoitossa - Päivähoidon työntekijöiden ajatuksia. Hyvinkää: Laurea Hyvinkää. Viitattu 2.5.2011.

Räty, T. 2010. Lastensuojelulaki - käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Prima Oy.

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 27.5.2011.
<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1.html>

Simonen, E. & Venäläinen, T. 2001. "Aina menee ensisijalle lapsi, sen on niinku tärkein" - Lastentarhanopettajien käsityksiä lastensuojelusta päiväkodissa. Vantaa: Laurea Vantaa-instituutti. Viitattu 2.5.2011.

Söderholm, A. 2004. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa Söderholm, A., Halila, R., Kivietie-Kallio, S., Mertsola, J. & Niemi, S. (toim.) Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 57-61.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki: WSOY

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2009. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 21.4.2011.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-fi/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2009. Lastensuojeluilmoitusten ja lasten lukumäärät ikäryhmittäin ja maakunnittain vuonna 2009. Viitattu 27.4.2011
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr29_10.pdf

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2010. Lastensuojeluilmoitusten ja lasten lukumäärät ikäryhmittäin ja maakunnittain vuonna 2010. Viitattu 10.3.2012.
http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2011/Tr29_11.pdf

Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2011. Lasten päivähoito. Päivitetty 23.12.2011. Viitattu 16.2.2012
<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastenpaivahoito.htm>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2004. Lastensuojelun ehkäisevä työ. Teoksessa Puonti, A., Saaranen, T. & Hujala, A. (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi, 154 - 188.

Varhaisen puuttumisen vastuuhenkilöverkosto. Varpu-hanke. Viitattu 21.4.2011.
<http://www.varpu.fi>

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelurunko

1. Haastateltavan/haastateltavien tausta

- koulutus
- työhistoria
- kuinka kauan töissä tässä päiväkodissa

2. Tehdyt lastensuojeluilmoitukset päiväkodissanne

- määrä (kasvussa/laskussa)
- kuvalle prosessia
- kuka tekee
- keskustelu työyhteisössä/johtajan asema
- havaintojen varmistaminen, pohdinta
- vakiintuneet toimintakäytännöt

3. Lastensuojeluilmoitusten tekojen syyt

- syyt

4. Tilanteisiin reagointi, huoli

- missä vaiheessa ja millä tavoin huoli herää
- millä menetelmillä arvioidaan huolta

(esim. huolen vyöhykkeistö -> mitä on pieni huoli?, mitä on suuri huoli?, mikä on harmaalla alueella?)

- konsultointi/tukitoimet
- lastensuojeluilmoituksen teon vaihe
- miten koetaan (vaikeaa/helppoa)

5. Esimerkit/tyypillinen tapaus

- omat kokemukset

Liite 2. Esimerkki analyysitaulukosta

ALKUPERÄINEN ILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
"se herää jo siinä vaiheessa kun lapsi aloittaa hoidon -- et kyl huomaa et se paletti ei oo kunnossa jo sillon kun perhe tulee asiakkaaks"	välitön huoli lapsen aloittaessa päivähoitossa	välitön huoli lapsen aloittaessa päivähoitossa	Huolen herääminen (vaihe ja tapa)	Tilanteisiin reagointi ja huoli
"hyvä olla kuitenkin silmät sen verran auki, et sit kun me huomataan niin kyl me ollaan se, jonka mun mielestä pitää sit toimia ja nostaa. et jos me ei sit nosteta, niin kuka sen sit nostaa? -- Et jos me huomataan jotain niin ei me voida niitä jemmata, et se kuuluu siihen yhteistyöhön et me... ei se helppoo oo, mut se on sitä mejän työtä jota mejän pitää tehdä"	pienenkin huolen puheeksi ottaminen päiväkodin vastuulla	oikea-aikainen huolen puheeksiottaminen päiväkodissa		
"no saattaa herätä sillä lailla että lapsi tulee maanantaina päiväkotiin ja tuntuu että nyt ei oo ehkä asiat kunnossa että näkyy ulkoinen olemus on joko heikko että tuntuu että on likasia vaatteita tai muuta tämmöstä ja tai laps on hyvin nälkäinen-- eli ne lähtee yleensä sillä lailla, et ulkoiset merkit alkaa hälyyttää hiljalleen"	lapsella nälkä, likaiset vaatteet, huomiota herättävä ulko-olemus	ulkoiset merkit lapsessa		
"--et lapsi on huonolla hoidolla, et esimerkiks ei oo talvivaatteita tai lapsella on päässä hirveesti tuleh-tuneita näppyjä ja sen hiukset ei oo koskaan harjattu, niin niinku tämmöset on semmosia että sit ruvetaan miettimään et mistä tää niinku johtuu--"	lapsen huono hygienia, puutteellinen vaate-tus			
"--se lapsen käytös muuttuu jotenkin tai sen perheen, vanhempien käytös muuttuu niinku radikaalisti--"	lapsen muuttunut käytös	lapsen käytös		
"--mut sitten jonkun lapsen kohalla voi olla jossain leikissä tai jossain muussa niin sit sielt rupee tuleen sellasta tekstiä et sit joutuu miettiin niinku et onks tää lapsi kokenu jotain, onks tää nähny jotain, onks tää sellanen asia, et pitää olla huolissaan vai mikä asia tää on? --Ja se saattaa olla silleen, et lapsi muuten suhtkoht normaalisti toimii mut sit siel jossain leikis purkautuukin äkkiä valtava määrä sellasta niinku tieto--"	huomiota herättävät muutokset leikeissä			
"--varsinki jos se poikkeaa tavallisesta. Ja sit lapset puheesta kanssa."	lapsen puhe			
"--sit tietysti myös se vanhemman käytös, et jos hän alkaa olla hyvin pakoilevainen tai sellanen niinkun äkkiä poistuva tai näin niin rupee herättään et jos se muuttuu varsinkin se käytös niin rupee ihmetteleen et mitäs tässä on nyt meneillään ja sitten ne päivittäiset kohtaamiset, et kyllä tietysti jos on tällänen huumavien tai lääkkeiden tai alkoholin väärinkäyttäjä niin alkaahan se näkyä siinä hakijassakin, vaikkei hän tulis päihtyneenä hakemaan, mutta että se ulkoinen alkaa näkyä jos se on niinkun pahaa väärinkäyttöä"	vanhemman pakoileva käytös, päihteet, ulkoinen olemus	vanhempien käytös		

"--perheen, vanhempien käytös muuttuu niinku radikaalisti"	käytöksen radikaali muutos			
"--aina tuli kymmenen eri selitystä ja ihan oikeesti ihan uskottavia selityksiä miksi tällä lapsella oli näin ja noin ja niin, et kunnes sitten rupes huomaamaan että ne on niinkun peiteltyjä valheita, mutta tavallaan että aikuisetkin osaa sitten käyttää ne keinot ja löytää aina sen hyvän ratkasun et miksi siltä puuttuu ne sukat ja miksi siltä puuttuu sitä ja tätä --kyllähän se on kuitenkin vanhemman velvollisuus katkoa et se lapsi on niinkun tavallaan oikeissa vaatteissa"	vanhempi ker- too valheita			
"No se tota se huolihan saattaa herätä vanhemmalla--"	vanhempi ilmai- see huolen			
"--sit kun käydään nää kasvatuskeskustelut niin niitten yhteydessä saattaa tulla--"	vanhempien kanssa käytävät kasvatus- keskustelut	kasvatuskeskustelut		
"Siis mä ajattelen sen pienen huolen ihan siis tämmöseks normaaliks huoleks joka tulee ja menee. Siis ei tarte olla mikään lastensuojelullinen huoli."	normaali huoli, keskusteluyhtey- s vanhempiin	pienen huolen ilmai- seminen	Huolen vyöhyk- keistö	
"Toi pieni huoli, et kyl se on semmosta että asia voidaan ottaa vanhempien kans puheeks ja ne on niinku ihan yhteistyössä, ja et asiaan tulee niinku muutos"				
"--ja sit yks syy saattaa olla sellanen hoitamaton, pesemätön se lapsi--"	hoitamaton lap- si			
"--et on likaset vaatteet, tai sellanen hygienia... Tai että on lapsella kova nälkä maanantaina, tai et sellanen fyysinen hyvinvointi on yks."				
"--tää on sellasta yksittäistä esimerkiks tota van- hempi ei tuu hakee lasta tai vanhempi ei oo sellases- sa kunnossa että voidaan et ne tulee useimmiten yllättäen."	yhteistyöongel- mat perheen kanssa, muutok- set perheessä			
"no esimerkiks lapsen menemiset ja tulemiset, per- heen ilmoittamiset lapsen hoitoon tulosta ja asioista, et perhe ei tee niinku kauheesti yhteistyötä siis sillai et siitä tulee huoli, ettei oikein tiiä missä siinä per- heessä mennään,				
"Mut sitten miettii, et onko perheessä kenties tapah- tunu jotain.. Ja tossa kohdin mä ehkä lähen kysy- mään vanhemmilta, et mä oon huomannu tämmöstä. Et ootteko huomannu samanlaista."				
"--tai lapsen oireilu ja käyttäytyminen on yks tietys- ti. -Että ehkä siinä on enemmänkin kysymyksiä, tossa pienen huolen kohdalla."	lapsen muuttu- nut käytös			
"--tai aikuista kohtaan agressiivinen käytös tai sit alkaa puhua jotain mitä ei todellakaan sen ikäsen lapsen suuhun kuulu"				

<p>"--tavallinen lapsi, joka on normaalisti iloinen niin on kauheen kiukkunen, vetäytyvä tai joku tämmönen, tosi väsyny tai jotain muuta sen muutaman päivän--"</p>				
<p>"siis sellanen normaalista poikkeava käytös siis ihan pieni--"</p>				
<p>"Ja joku masentunut apaattinen lapsi...tai sit joku aggressiivinen lapsi. Jos on aggressiivinen muita kohtaan."</p>				
<p>"--jos se lapsi on aikasemmin ollu niinku sanotaan niinku sellanen et siinä ei ollu huolta niin ykskaks alkaa puremaan tai repimään toisia lapsia ja se on niinku ihan päätöntä"</p>				
<p>"Yritetään avata niitä asioita et mistä tää huoli on, et kyllähän sitä ruvetaan työstämään jos sitä huolta tosiaan on."</p>	huolen tutkiminen	Harmaa huolen esiintyminen		
<p>"--se heijän kulttuuri sellanen et he ei vaan tiä miten lasta pitäis kunnolla hoitaa tai sit heijän mielestä he hoitaa hyvin tai sit se voi olla välinpitämättömyyttä tai koton voi olla jotain pahoinpitelyä tai muuta siinä samalla, et se on sellanen et siitä ei oikein tiä"</p>	käyttäytyminen perheen sisällä			
<p>"se on kyllä jo semmosta että tulee sellanen epäily että onko asiat kunnossa. herää niinku sellanen ihmettely meijän näiltä kasvatusvastuulliselta henkilökunnalta.--sehän voi olla jotain ihan muutakin kun lastensuojelullista, mutta se perheen käyttäytyminen tai hakijan käyttäytyminen"</p>				
<p>"--rupee ole varmaan siin vaihees kun ruvetaan ottaa keltaan yhteyttä ja miettii et mitä sille perheelle tarjotaan. Mitkä ois niitä keinoja et sitä tilannetta saadaan eteenpäin"</p>	tarvitaan lisäapua			
<p>"--tarvitaan niinku lisäapua."</p>				
<p>"--kuitenkin myös koen että onks tää enää mun juttu"</p>				
<p>"--ja sitten tässä kohin vaikuttaa myös se, että minäkälaisen kontaktin saat ylipäätänsä vanhempiin, et jos sulla ja vanhemmilla ei oo keskustelu yhteyttä niin silloin se huolen määrä kasvaa entisestään-- tai jos vanhemmat kieltäytyy puhumasta tai vetäytyy siitä"</p>	puutteellinen kontakti vanhempiin			
<p>"--huoli nousee huomattavasti korkeemmaksi sen vuorovaikutuskanavan tai siis sen kommunikaation puuttumisen niinku takia"</p>				
<p>"Ja että ei oikein saa kiinni, et mistä on kyse. Se huoli ei hälvene. Jotenki mä koen, että ne on vähän sellasia liukkaita saippuapalloja ne vanhemmat, ne liukenee tilanteesta, ja mä en oikein pääse kontaktiin vanhempien kanssa. Tulee jotain sellasta outoa mun ja vanhempien väliin ja jotenkin mä koen, että mun pitää vähän kiristää tätä näin... Silleen jotenki ottaa vähän tiukemmin sitä yhteistyötä heihin päin."</p>				

"--että vielä keskustellaan vanhemman kanssa. Mut jos vanhempi ei mitenkään ota vastuuta asiasta niin kyl sitä lähdetään sit aika nopeesti eteenpäin. "			
"Elikkä kun mä mietin lasta siinä kohti, niin ehkä se lapsi voi, voi olla hyvin erilaista, että se lapsi ei ehkä osaa sanallista toimintaa. Että se voi näkyä luottamattomuutena tai vetäytymisenä, tai vakavuutena tai hiljaisuutena tai itkuisuutena. Hyvin erilaisii tapoja miten lapsi ilmasee sitä omaa maailmaansa, tai sitä mitä mielessä liikkuu. Tai levottomuutena tai lyömisenä"	lapsen muuttunut käytös		
"--täs voi olla esimerkiks niit leikkejä ja niitä. Niitä semmosia.... Ja jotenkin niinku se pieni huoli et se lapsen käytös ei niinku palaudu vaan se jatkuu ja niinku jää päälle"			
"niistä lapsen puheista rupee kantautumaan sellasia asioita tai mitkä siis särähtää sinne korvaan, et nyt ei niinku ihan."			
"--lapsella ei oo koskaan asianmukasta pukeutumista"	lapsen muuttunut ulkoinen olemus		
"no must se on niinku se tilanne, et jos sillä lapsella on esimerkiks hirveen huonot vaatteet"			
"Lapsessa näkyvät jäljet. Lapsen puheet että... Seksuuallisesta väkivallasta. Tai ihan fyysisestä väkivallasta. Oikeestaan lapsen ihan täysin konkreettiset puheet siitä, et kaikki ei ihan oikeesti oo ihan kunnossa.--Vanhempi tulee päihtyneenä hakemaan, ei saada varahakijoita kiinni."	lapsi fyysisesti vaarassa	Suuren huolen herääminen	
"--että katsotaan et lapsi on erityisessä vaarassa, et sellasiakin tilanteita on ollut. Että on ollu sellasia hyväksikäyttöepäilyjä mitä on tutkittu"			
"--jotain tammöstä fyysistä rankasuu tai jotain muuta, jos on jälkiä"			
"no ainakin se suuri huoli sillon kun se perhe puhuu [vanhempi aggressiivinen lasta kohtaan] niin kyl siin vaiheessa alkaa aika suuri huoli olemaan jo"			
"Et mä nään että tolla lapsella on jotenkin niinkun, et ne auttamisen keinot ei oo sellasia, että mä voisin tehdä jotakin. Vaan että tarvii jonkun muun ulkopuolisen käsitteleen sitä asiaa.--Tai jotenkin, että ehkä siinä kohti on sit jo sen lastensuojeluilmoituksen paikka.--Ja se, että tässähän on siis ihan toimittava heti."	omat auttamiskeinot ei riitä		
"Et lapsi viettää yllättävän paljon aikaa yksin kotona ja tota, jos puheet on niinku semmosia että äiti tai isä kuskaa kotiin kavereita ja siellä on sitten pöydän päällä kaljapulloja, tai jotain tän tyyppistä. Et kyl tollasis pitää ihan heti."			
"se on semmonen, et nyt toimitaan heti ja mennään sen johtajan luo samantien eikä kauheesti niinku mietitä"			
"jos on perheessä joku kriisi niin sehän saattaa olla et se on ihan normaalirajoissa, et siitä ei tuu niin isoo huolta, mut jossakin jos se tuntuu et se tilanne ei oo perheen hallinnassa niin sittenhän siitä tulee"	perhe kriisissä		
"niin tai sit se et jos se vanhempi tulee päihtyneenä hakemaan niin se on kyllä ilmotus samantien, et siin mennään niinku nollasta sataan nopeellakin vauhdilla, ei siinä vaiheessa jäädä sit enää katselemaan"	päihtynyt hakija		

"Jos se tulee niin reippaassa päihtymisen tilassa, et sen näkee ihan selkeesti. Ja on sellanen ettei sille voi luottaa sitä lasta mukaan."				
"Sitten toisaalta myös, jos jommassakummassa vanhemmassa näkyy tällasia väkivallan merkkejä niin se on myös ihan yhtä lailla, koska todennäköisesti se lapsi on sitten myöskin joutunut näkemään sitä."	vanhempien väliset ongelmat			
"tai jos äiti tulee tohon pihalle ja huutaa [ja uhkaillee], niin siinä vaiheessa on semmonen huoli, et nyt soite- taan poliisit"				
"ja meillä on ollu myös tapaus missä isä uhkaa tulla hakemaan täältä, et nyt tarvitaan poliisit"				
"Ja siihen täytyy olla laitettu paperille tosi tarkkaan ne kriteerit millä lähetään."	huolen herätessä kirjaaminen	kirjaaminen	Huolen arviointimenetelmät	
"--ja et kirjataan paperille, et osattais niinku mahdollisimman selkeesti kirjata"				
"--käytetään keskustelua, seuranta, voidaan käyttää vaikka ihan tollasta sinistä vihkoo seurantaan, jos alkaa tuntuu et on tarvetta että tulee kirjattuu kaikki vähän sellaset epäilyttävät, jotka on jääny vaivaamaan"				
"kirjaamista tulee käytetty, et sä laitat mitä sä oot niinku nähny ja havainnu semmoseen niinku erilliseen ja sit niinku tiimin kanssa voi koota niitä"				
"varmaan kirjaisin johonkin ylös ainakin päivämääriä, päiväyksiä, et jos mieltii et sitä kuukaudenkin verran kuuntelee ja kuulostelee niin olis varmaan sitten ainakin joku fakta näyttää"				
"jos on vähänki jotain huolen aihetta niin kyllähän me niistä puhutaan ja kirjataan."				
"Joo kyllä niitä kirjataan just sen takia, ettei kaikkea voi muistaa."				
"--verkosto, tai toi vyöhykkeistö, huolen vyöhykkeistö."	huolen vyöhykkeistö	huolen vyöhykkeistö		
"yhdessä keskustellaan ja pohditaan että nyt se huolen kynnyks ylitty niin paljon että nyt on aihetta"	keskustelu tiimissä	keskustelu		
"no kyllähän me keskustellen, tiimi keskustelee keskenään"				
"Meil on siis HUPU, huolen puheeksiotto."	huolen puheeksiotto - menetelmä	huolen puheeksiotto - menetelmä		
" No tota meil on se semmonen huolen puheeksiottamis, mikä on sellanen tietynlainen malli millä toimitaan."				
"--ennen kun keltoon ollaan yhteydessä niin pitäis olla se huoleksi puhe -kaavake"				
"Sit me käytetään niinku mejän keltoja, konsulttoivia ja sit mietitään niinku et mikä on se mistä sitä apua sille perheelle haetaan"	konsultoiva erityislastentarhanopettaja ja kiertävä erityislastentarhanopettaja	erityislastentarhanopettaja	Konsultointi ja tukitoimet	
"yleensä erityislastentarhanopettajalle ollaan ensimmäisenä konsultoitu "				
"--voidaan käyttää keltooo. keltohan käy meillä säännöllisesti."				
"--ensin täällä meillä tätä mejän konsulttoivaa erityislastentarhanopettajaa käytetään, et melkein aina siitä se lähtee"				
"--tätä konsulttoivaa erityislastentarhanopettajaa"				
"Erityislastentarhanopettaja meillä käy kiertävä et häneltä voi sit kysyä tai soittaakin ja pyytää käymään."				
"--mietitään niinku et mikä on se mistä sitä apua sille perheelle haetaan et onks se perheneuvola, minkälaisia, mitä siellä sit niinkun on."	vanhemmat ohjataan hakemaan apua per-	perheneuvola		

"ja ne konsultoi enemmän puhelimitse, et puhelimitse on ainakin mahdollisuus saada niinku se ensiapu ja ensikontakti (perheneuvola)"	heneuvolasta			
"--ohjataan perheneuvolaan aika paljonkin, että ihan tälläsiä kasvatuksellisia pulmia jos perheellä on tai perheen sisäisiä ongelmia, muita kun lastensuojellisia."				
"--perheneuvolaan ollaan ohjattu"				
"yleensä on edettykin sillai et ensin tarjotaan perheneuvoloita"				
"--sitte niinku muita kaupungin esimerkiks ihan lastensuojelua tai jossain vaiheessa perheneuvolan asiantuntemusta"				
"ja perheohjaajat [sosiaaliohjaajat] jotka sitä sit niinku kartottaa, mut auttamassa sit sitä et jos vanhempi ei itse osaa hakee sitä apuu niin pitää olla sanomassa et sä voisit et tässä on tälläsiä vaihtoehtoja ja mieli ja palata siihen et jos tuntuu, että sitä tukee tarttee"	sosiaaliohjaaja vanhempien avuksi	sosiaaliohjaajat		
"--sehän kanssa mistä ne saa sitä sosiaaliohjaajaa niin niillä on oma numero niihin, ne voi itse soittaa"				
"kyl me ollaan sit ihan soitettu sinne sosiaaliryöntekijälle et nyt on tällänen tilanne nimettömänä, siinä vaiheessa et niinku mitä suosittelette että me tehdään"	yhteydenotto lastensuojeluun nimettömänä	lastensuojelun sosiaaliryöntekijä		
"voihan niinku nimettömänäkin konsultoida lastensuojeluakin ettei sano kuka on ja mitä vaan et on tällänen mietinnässä ja mikä olis oikee ja mitä mieltä he on"				
"Että käytäntö tietysti semmonen, et voi konsultoida ja nimettömänähän voi myös peilata, että sähän voit vaikka soittaa sillai ja sitä kautta konsultoida, et miten vois toimii"				
"Et kyl sitä aika helposti soittaa ja kysyy. Koska he, et me ei olla asiantuntijoita kummiskaan lastensuojelullisissa asioissa ja he sit taas tietää et mitkä on heidän resurssit ja mitkä heidän niinku... Reagointiasteet."	asiantuntijan näkemys tilanteesta			
"onhan meillä toi sosiaali- ja kriisipäivystys niinku asiakkaille ja henkilökunnalle. Sen voisin kuvitella ainakin itelle et sais apua et mitäs mä nyt teen"	sosiaali - ja kriisipäivystys apuna vanhemmille sekä ryöntekijöille	sosiaali - ja kriisipäivystys		
"--ja sit toki psykologia"	psykologipalveluiden tarjoaminen	psykologi		
"yleensä on edettykin sillai et ensin tarjotaan perheneuvoloita tai psykologipalveluita"				
"--neuvolan kautta puheterapiaan eli näähän on ihan normaalikäytäntöä."	yhteistyössä neuvolan kanssa	neuvola		
"Neuvolaa käytetään--"				
"Ja neuvolasta saadaan palautelappu ja voidaan sit katsoa jos sieltä tulee jotain."				
"--esimerkiks sellasia tapauksia et lapsella on Jorviin tai johonki lastensairaalaan on jo suhde"	valmis kontakti lastensairaalaan	lastensairaala		
"lastenvalvojan kanssa myöskin asioidaan jos on näihin huoltajuuksiin tai muhin liittyviä asioita."	lastenvalvojan yhteyttä ongelmatapauksissa	lastenvalvoja		
"--ohjataan -- toimintaterapiaan"	toimintaterapia	toimintaterapia		
"--neuvolan kautta puheterapiaan"	puheterapia	puheterapia		

<p>"--siin on sellanen tietty kynnyks joka ylittyy--mut sit siitä kun se ylittyy niin sit se on se vaihe, et sit se on just siinä huolen harmaan vyöhykkeen ylä laidalla tai siinä rajoilla, et sit ku se huoli tulee tarpeeks suureks niin--"</p> <p>"--ja suuri huoli, niin silloin se tehdään"</p> <p>"--kyllä se aika suuri se huoli täytyy sit olla"</p> <p>"Et jos on sellanen et uhkais lapsen terveyttä niin silloin pitää tehdä välittömästi. Et siis se huolen määrä tai se, et siis jotenki, et jos siinä on hurjasti asioita jotka huolestuttaa. Siis että mitä suurempi huoli niin sen nopeemmalla temmolla."</p> <p>"No tota, se tehdään siinä vaiheessa kun on puhuttu vanhempien kanssa ja asiantuntijoiden kanssa ja jos se näyttää siltä et se lapsen terveys tai jotenki se lapsen elämä tai se lapsen hyvinvointi vaan jatkuu se tilanne sellasena eikä tuu mitään korjausta."</p> <p>"--tulee semmonen tilanne et tuntuu että tää homma ei edisty ja lapsi kärsii siitä tilanteesta niin siinä vaiheessa."</p> <p>"ei se mun mielestä vaikeaa oota tehdä"</p>	<p>herää suuri huoli</p> <p>jatkuva huoli</p> <p>helppo tehdä</p> <p>selvä tapaus</p> <p>työntekijän rankkaa puuttua</p> <p>ammattillinen velvollisuus</p>	<p>suuri huoli</p> <p>helppoa</p> <p>vaikeaa/rankkaa</p> <p>velvollisuus</p>	<p>Lastensuojelutoimintatavan vaihe</p> <p>miten koetaan</p>	
<p>"No mun mielestä se on helppoa, koska se on tehty niinku helpommaksi. Ja mä uskon et se on tehty helpommaksi jo senki takii että niihin herättäis helpommin."</p> <p>"Sen ilmoituksen tekeminen on niinku helppoa. Se on tehty helpoksi."</p> <p>"no tota jos se on ihan selvä tällänen päihtyneiden aineiden väärinkäyttö niin siinhän ei oo kynnystä ollenkaan, sehän tehdään välittömästi sitten"</p> <p>"ihan helppo, jos se on tällänen päihtynyt hakija, jos se on ihan selvä juttu. et näin on ja tää on ihan selvä asia niin se on helppo"</p> <p>"--henkisesti rankka--"</p> <p>"Siis onhan se hirveen semmonen, siis onhan se itse asiassa aika rankka juttu kun siinä mennään sen perheen semmoseen yksityisyyteen ja siihen vanhemmuuteen jotenkin tietyllä tavalla."</p> <p>"Mut ainahan se on semmonen rankka juttu. Kyse on kuitenkin lapsesta ja siitä lapsen elämästä. Niin ainahan se on vähän semmonen...Voimia kuluttava, sanotaan näin."</p> <p>"no siis mä vaan koe et se on ammatillisesti pakko. Eihän se kivaa oo, tosi tylsää se on"</p> <p>"--se on semmonen toimintatapa, ja jotenkin työntekijänä tietää et se on toimintatapa"</p> <p>"silloin kun se täytyy tehdä niin se täytyy tehdä"</p> <p>"Se on tehtävä jos on semmonen huoli."</p> <p>"Et kyl se vala velvottaa."</p>				

Liite 3. Lastensuojeluilmoitus

**ESPOO
ESBO**

LASTENSUOJELUILMOITUS

Lastensuojelulain 25 § 1 momentti, ilmoitusvelvollisuus:

Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, turvapaikan hakijoiden vastaanottoa harjoittavan yksikön, hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Lapsen / nuoren nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Osoite: _____

Lapsen huoltaja(t) ja yhteystiedot:

Lastensuojeluilmoituksen tekemiseen johtaneet syyt:

Lastensuojeluilmoituksen tekijä: _____

Yhteystiedot: _____

Päivämäärä ja paikka: _____

Lastensuojeluilmoitus tehdään paikalliseen sosiaalitoimistoon tai lapsen asuinalueen sosiaalityöntekijälle.

Liite 4. Pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi

PYYNTÖ LASTENSUOJELUTARPEEN ARVIOIMISEKSI

Lastensuojelulain 25 § 1 momentti ja 25a §:

Sosiaali- ja terveydenhuollon, opetustoimen, nuorisotoimen, poliisitoimen, rikosseuraamuslaitoksen, palo- ja pelastustoimen, sosiaalipalvelujen tai terveydenhuollon palvelujen tuottajan, opetuksen tai koulutuksen järjestäjän, seurakunnan tai muun uskonnollisen yhdyskunnan, turvapaikan hakijoiden vastaanottoa harjoittavan yksikön, hätäkeskustoimintaa harjoittavan yksikön taikka koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön palveluksessa tai luottamustoimessa olevat henkilöt tai vastaavissa tehtävissä toimeksiantosuhteessa tai itsenäisinä ammatinharjoittajina toimivat henkilöt sekä kaikki terveydenhuollon ammattihenkilöt ovat velvollisia salassapitosäännösten estämättä viipymättä ilmoittamaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle, jos he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä.

Edellä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus voidaan toteuttaa salassapitosäännösten estämättä myös yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehtynä pyyntönä lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Pyyntö tulee tehdä viipymättä ja siinä on ilmoitettava pyynnön tekemiseen johtaneet syyt.

Lapsen / nuoren nimi: _____

Henkilötunnus: _____

Osoite: _____

Lastensuojelutarpeen arvioimista koskevan pyynnön tekemiseen johtaneet syyt:

Lastensuojelutarpeen arvioimista koskevan pyynnön tekijä ja yhteystiedot:

Lapsen vanhempi ja yhteystiedot:

Päivämäärä ja paikka: _____

Lastensuojelutarpeen arvioimista koskeva pyyntö tehdään paikalliseen sosiaalitoimistoon tai lapsen asuinalueen sosiaalityöntekijälle.

Liite 5. Huolen vyöhykkeistö

EI HUOLTA	PIENI HUOLI		HUOLEN HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	1	2	3	4	5	6
Ei huolta lainkaan.	Pieni huoli tai ihmettelykäynyt mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin vahva.	Huolitai ihmettelykäynyt toistuvasti mielessä; luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Huoli kasvaa; luottamus omiin mahdollisuuksiin heikkenee. Melessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrollin lisäämisestä	Huoli tuntuva; omat voimavarat ehtymässä. Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Huolta paljon ja jatkuvasti: lapsi/huoni vaarassa. Omat keinot loppumassa Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava mukaan heti	Huoli erittäin suuri: lapsi/huoni välittömässä vaarassa. Omat keinot lopussa. Muutos lapsentilanteeseen saatava heti

Liite 6. Tutkimuslupa

TUTKIMUSLUPA

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Espoon sivistystoimen suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosyksikkö myöntää tutkimusluvan 21.9.2011 päivätyn tutkimuslupa-anomuksen mukaisesti.

Hakija: Sini Ruponen, Valpuri Vuorio ja Katariina Örn

Aihe: Lastensuojeluilmoituksen teon vaiheet päiväkotien henkilökunnan kuvailemana sekä heidän kokemuksensa lastensuojelullisen huolen heräämisestä

Edellytyksenä on, että tutkimuksen suorittaja/t ei/vät käytä saamiaan tietoja asiakkaan tai hänen läheistensä tai henkilökunnan vahingoksi eivätkä luovuta saamiaan henkilötietoja ulkopuolisille, vaan pitävät ne salassa.

Tutkimustulokset tulee esittää niin, ettei niistä voida tunnistaa yksittäistä henkilöä tai perhettä. Lisäksi on noudatettava henkilötietolaissa ja muualla lainsäädännössä olevia tutkimusrekistereitä koskevia säännöksiä.

Edellytämme, että tutkija/t luovuttaa/vat Suomenkielisen varhaiskasvatuksen tulosyksikön käyttöön maksutta lopullisen tutkimusraportin.

Espoossa 13.10.2011

Titta Tossavainen
Suomenkielisen varhaiskasvatuksen johtaja
Espoon kaupunki
Sivistystoimi
Suomenkielinen varhaiskasvatus
PL 302, 02070 ESPOON KAUPUNKI
Puh: 09-8162 3300
E-mail: etunimi.sukunimi@espoo.fi